



Hvilken betydning har forsoning i relasjoner?

En kritisk diskursanalyse om forsoning som forståelsesramme i familievernet

Sobia Irum Malik

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i systemisk familieterapi

Antall ord: 22 898

Dato: 27.10.23

Forord

Nå kan jeg endelig sette et punktum for denne masteroppgaven, forhåpentligvis! Dette har vært et privilegium som betyr ubeskrivelig mye for meg og som har kostet mye.

Jeg vil først og fremst takke min veileder i masterprosessen, Siv Myra, som burde, etter min mening, få en æresmedalje for den varmen, støtten og tilstedeværelsen hun har gitt meg på kort tid. Så vil jeg takke min klasselærer Anne Øfsti for de mange utvidelsene av perspektiver gjennom de fire årene på skolen.

Jeg vil også takke mine altfor gode venner Helga, Hege og Guro som har støttet, heiet og bidratt til at jeg kunne gjennomføre. En stor takk til Bente og Tanja for heiarop og de mange samtalene rundt forsoning. Dette er trolig det nærmeste jeg kommer en Askepott-følelse på vei til innlevering før klokken 1200!

Oslo, 27.10.2023

Sobia Irum Malik

Sammendrag

Denne kvalitative studiens overordnede mål har vært å utforske hvilke rådende diskurser om forsoning og tilgivelse som snakkes frem og forstås blant familierapeuter innenfor konteksten av familievernet. Forsoning og tilgivelse står sentralt innenfor terapien og der mennesker er i berøring i med hverandre, og man kan tenke at det angår oss alle fordi det er relasjonelt. Datamaterialet er hentet gjennom kvalitative og semistrukturerte intervjuer av fire familierapeuter hvor alle har en mastergrad eller videreutdanning i familierapi og har sitt daglige arbeid i familievernet.

Studiens problemstilling er tematisert ut fra av en foucauldiansk diskursanalyse, med fokus på diskursenes virkning, språkets funksjon og maktkritiske perspektiver:

«Hva er familierapeuters erfaring med begrepet forsoning? Hvilke idealer om forsoning er rådende i familievernet?»

Analysen har med forsoning som utgangspunkt resultert i fem hoveddiskurser:

1. Den psykologiske diskursen.
2. Diskursen om familien.
3. Den faglige diskursen.
4. Den sosiale og kulturelle diskursen.
5. Den religiøse diskursen.

Studiens hovedfunn viser blant annet at forsoningsbegrepet står frem som fremmed og brukes lite i møte med klienter selv om det er en sentral del av det terapeutiske arbeidet. Terapeutene forstår begrepet forsoning både som relasjonelt og individuelt, de beskriver forsoning som en kilde til arbeidsglede og de har en bevissthet og kjennskap til begrepet gjennom egen religiøse tro.

Oppgaven drøfter i lys av teori og metode hvordan opprettholdelse og reproduisering av normative måter å tenke om forsoning på, kan påvirke vår forståelse av hva forsoning og tilgivelse er. Studiens funn har implikasjoner for det familierapeutiske feltet, da den illustrerer hvordan terapeuter, på tross av den «ekspertrollen» de innehar, ikke er avkoblet påvirkning fra sosialt og kulturelt betingede diskurser og egen kontekst i sin praksis.

Nøkkelord: Forsoning, tilgivelse, diskursanalyse, diskurs, terapi, familievern, språk.

Abstract

This qualitative study's overall aim has been to explore which prevailing discourses about reconciliation and forgiveness are spoken and understood among family therapists within the context of family counselling services. Reconciliation and forgiveness are central to therapy and where people are in contact with each other, and one can think that it concerns us all because it is relational. The data was obtained through qualitative and semi-structured interviews with four family therapists, all of whom have a master's degree or further education in family therapy and have their daily work in family welfare.

The study's problem is thematized based on a Foucauldian discourse analysis, with a focus on the impact of discourses, the function of language and perspectives critical of power:

"What is family therapists' experience with the concept of reconciliation? Which ideals of reconciliation prevail in family care?"

With reconciliation as a starting point, the analysis has resulted in five main discourses:

1. The psychological discourse.
2. The discourse on the family.
3. The professional discourse.
4. The social and cultural discourse.
5. The religious discourse.

The study's main findings show, among other things, that the concept of reconciliation stands out as unfamiliar and is rarely used in meetings with clients, even though it is a central part of the therapeutic work. The therapists understand the concept of reconciliation as both relational and individual, they describe reconciliation as a source of job satisfaction and they have an awareness and familiarity with the concept through their own religious beliefs.

This thesis discusses in the perspectives of theory and method how maintaining and reproducing normative ways of thinking about reconciliation can affect our understanding of what reconciliation and forgiveness are. The thesis' findings have implications for the family therapeutic field, as it illustrates how therapists, despite their "expert role" they hold,

are not disconnected from the influence of socially and culturally conditioned discourses and their own context in their practice.

Key words: Reconciliation, forgiveness, discourse analysis, discourse, therapy, family protection, language.

Innholdsfortegnelse

| | |
|--|----|
| Forord..... | II |
| Abstract..... | IV |
| 1 Innledning | 1 |
| 1.1 Studiens tema og problemstilling | 2 |
| 1.2 Studiens relevans for familierapeutiske fagfelt | 2 |
| 1.3 Utvalg og avgrensing | 4 |
| 1.4 tidligere relevant forskning | 5 |
| 1.5 Oppgavens struktur..... | 6 |
| 2 Teori og forskning | 7 |
| 2.1 Forsoningsteori..... | 8 |
| 2.2 Sosialkonstruksjonsisme | 10 |
| 2.3 Poststrukturalisme | 11 |
| 2.4 Diskursteori | 12 |
| 2.5 Språkets innflytelse | 13 |
| 2.6 Familierapien og familievernkontor i Norge..... | 15 |
| 2.6.1 Familien og Emosjonsfokusert familierapi i familievernet | 15 |
| 2.7 Moderne makt..... | 16 |
| 2.8 Systemteorien | 18 |
| 2.9 Narrativ tilnærming..... | 19 |
| 3 Metode..... | 19 |
| 3.1 Sosialkonstruksjonisme | 21 |
| 3.2 Kvalitativ metode | 22 |
| 3.3 Rekruttering av informanter | 23 |
| 3.4 Forskningsetikk og tillatelser..... | 24 |
| 3.5 Datainnsamling..... | 24 |
| 3.6 Analyse | 25 |
| 3.7 Overførbarhet og bekreftbarhet..... | 26 |
| 3.8 Etske utfordringer og problemstillinger..... | 26 |
| 3.9 Kritisk diskursanalyse | 28 |
| 3.9.1 Analysestegene..... | 29 |

| | |
|--|----|
| 3.9.2 Analyseprosessen | 32 |
| 3.10 Etterprøvbarehet..... | 33 |
| 4 Presentasjon av funn og analyse av datamaterialet..... | 34 |
| 4.1 Diskursene | 34 |
| 4.1.1 Den psykologiske diskursen..... | 35 |
| 4.1.2 Diskursen om familien | 35 |
| 4.1.3 Den faglige diskursen..... | 35 |
| 4.1.4 Den sosiale og kulturelle diskursen | 36 |
| 4.1.5 Den religiøse diskursen..... | 37 |
| 4.2 Forsoning er et nøkkelområde i jobben i familievernet. | 38 |
| 4.3 Forsoning og fremmedgjøring..... | 41 |
| 4.4 Forsoning i den lille og den store konteksten | 45 |
| 4.5 Forsoningsbegrepet med tråder til egen religiøse tro | 47 |
| 4.6 Prisen for forsoning | 50 |
| 4.7 Forsoning som en viktig faktor til arbeidsglede og motivasjon: | 52 |
| 5 Diskusjon | 53 |
| 5.1 Familiens forsoning – et nøkkelområde i familievernet | 53 |
| 5.2 Tilknytningsparadigmet..... | 54 |
| 5.3 Fravær av dekonstruksjon av språket | 56 |
| 5.4 Det religiøse, terapeutisk refleksivitet og ferdigheter | 56 |
| 5.5 Maktperspektivet og terapi..... | 58 |
| 5.6 En overordnet diskusjon om funnene..... | 60 |
| 5.7 En forsoning ikke alltid mulig, eller ønskelig? | 60 |
| 6 Avsluttende del | 62 |
| 6.1 Implikasjoner for videre forskning | 63 |
| 6.2 Implikasjoner for praksis | 64 |
| 6.3 Mulige svakheter ved studien | 65 |
| 7 Litteraturliste | 66 |
| Vedlegg 1 NSD godkjenning | 71 |
| Vedlegg 2 Informasjonsskriv | 76 |
| Vedlegg 3 samtykkeerklæring..... | 80 |

| | |
|---|----|
| Vedlegg 4 Intervjuguide | 81 |
| Vedlegg 5 Utdrag av analyse/transkripsjon | 82 |

1 Innledning

Da jeg i voksen alder bestemte meg for å ta høyere utdanning, falt valget på sosialt arbeid, som ga meg en plattform for å forstå mye av sammenhengene rundt meg og i meg. Da valget senere falt på å ta familierapistudiet, opplevde jeg nok en gang motivert av å kunne oppnå en enda større forståelse for både indre og ytre sammenhenger. Lenge har jeg blitt spesielt berørt når det skjer forsoning og tilgivelse i relasjoner, det er akkurat som om det løsner en floke dypt i meg. Det er noe dypt berørende i det at det skjer reparasjon, når mennesker vender seg til hverandre og er villig til å ta sin del av ansvaret. Hva er det ved dette som berører så dypt? I familievernets hverdag er det mange møter, med det forsonende så vel som det uforsonlige. Vi kaller det magi når vi får til reparerende intervensjoner i den terapeutiske verden og føler da at vi har lykket i det vi skal, nemlig å hjelpe mennesker i deres relasjoner. Hva ved det er så forlokkende, er det å vise vei til hva som er mest nyttig eller er det at vi mestrer og får en følelse av kontroll over hvor gode terapeuter vi er? I et individrettet samfunn der vi er mange som søker forsoning med vårt indre eller ytre, i håp om å få puste en ro inn i sjelen, er vi ofte drevet av hva som ligger som både implisitt og eksplisitt for riktig og galt. Selvhjelpsbokhyllene er fulle av hvordan vi kan få det bedre, og terapeuter jobber daglig med å hjelpe mennesker med å få det bedre. Hva er egentlig prisen for forsoninger som er drevet etter hva som er rett eller galt, moral eller etikk, tap eller gavn? Hvordan ser vi på tilgivelse og forsoning i vår terapeutiske sammenheng, og hvordan kan vi forstå det vi gjør av intervensjoner? I hvilken grad er vi kritiske til hvordan vi ser og forstår fenomener i vår hverdag? Hva innehar vi av makt i vår posisjon som terapeuter, og hvor influert er vi av vår egen bagasje?

Denne oppgaven handler om forsoning i terapi innenfor i et sosialkonstruksjonistisk rammeverk. Sosialkonstruksjonisme er en måte å forstå verden på som krever en åpen dialog som stadig gir plass til nye stemmer og der det er plass for en fornying av gamle stemmer. Den fordrer også å ytterligere utvide feltet det forskes på (Gergen og Gergen, 2005). Dette er en måte å tenke rundt forsoning på som anerkjenner at terapeuter har sine

måter å bruke sin kunnskap rundt hva forsoning er og hvordan den bør gjøres.

Forestillingene deres vil være preget av de sosiale og kulturelle påvirkningene som ligger i vår tid. På samme måte tror jeg at terapeuter har utviklet sin måte å gjøre terapi på gjennom sin kunnskap, erfaring, personlighet, talent og idealer. Derfor er det av betydning å se nærmere på hva terapeuter ser og mener om temaet, fordi det kan påvirke terapiens innhold i stor grad (Jensen og Ulleberg, 2011). Øfsti (2010) refererer til Madsen (2009) som sier at troen på terapi og tillit til psykologien som fag har vokst seg større over tid, og psykologiens historie har utviklet seg fra å være en smal vitenskap til å danne det indre rammeverket i en hel kultur (Øfsti, 2010, s. 110). Psykologiske forklaringer på hvorfor man som individ strever i sine relasjoner, kan gi noen forklaringer på hvorfor man strever, men det trenger nødvendigvis ikke å bety at disse psykologiske forklaringene er universelle. Det kan være konstruerte ideer om antatte sammenhenger mellom erfaringer fra barndom og følelsesmessige reaksjoner som voksen (Øfsti, 2010, s. 110). Derfor vil det være av betydning å undersøke hvilke idealer for forsoning og tilgivelse som er rådende blant terapeuter.

Hensikten med denne masteroppgaven er å gi et bidrag inn i feltet familierapi gjennom en lavskala undersøkelse hvor jeg stiller spørsmål ved vår praksis rundt forsoning og tilgivelse.

1.1 Studiens tema og problemstilling

På bakgrunn av det ovennevnte er mitt tema å forske rundt begrepet forsoning og den overordnede problemstillingen for min masteroppgave er: «Hva er familierapeuters erfaring med begrepet forsoning?»

Forskningsspørsmål som vil være med på å belyse problemstillingen vil være:

1) Hvilke idealer om forsoning er rådende i familievernet?

1. 2 Studiens relevans for familierapeutiske fagfelt

Innledningsvis vil jeg gjøre rede for hvilken betydning begrepet forsoning kan ha, og også utforske hvilke betydninger det kan ha i språket. Begrepet kan ha ulik mening og funksjon

innen religion, kultur og filosofi, og dermed vil det også være viktig å kartlegge hva informantene legger i begrepet. For min egen del vil det også være nyttig å finne ut noe om opprinnelse og historisk bruk. Jeg anser temaet i masteroppgaven som relevant for fagfeltet systemisk familierapi da den omhandler et tema, forsoning, som sammen med tilgivelse henger tett sammen og er å anse som viktige tema i terapirommet. Begrepet å forsoning seg med noe vil kunne handle om relasjonelle forhold til andre mennesker. Det individuelle vil kunne handle om relasjonen til en selv, hvordan en som menneske kan forsoning seg med noe i eget liv gjennom et livsløp. I relasjoner kan det dreie seg om pågående konflikter og traume- og tapsopplevelser. I det faglige kan målet om å skape forsoning henge sammen med diskursen om at forsoning har en livsforbedrende effekt. Mitt ønske er å bringe inn mer bevissthet rundt forsoning fordi det i ytterste konsekvens handler om hva vi som samfunnsborgere kulturelt og sosialt aksepterer og omfavner som rådende normer. Dette kan ha innvirkning på hva vi som familierapeuter kommuniserer inn i møter med mennesker som har behov for hjelp i sine relasjoner.

Ordet «forsoning» vil gis mening gjennom den konteksten det står i, og er derfor ikke selvforklarende. I denne studien vil de teoretiske perspektivene som er trukket frem være grunnlagt på at det er flere nyanser rundt begrepet forsoning. Mye av den aktuelle teorien snakker om tilgivelse i stedet for forsoning. Jeg anser det som nært beslektede begrep som av kontekstuelle grunner brukes om hverandre, derfor har jeg valgt å bruke teori som anvender tilgivelse som en referanse for forsoningsbegrepet.

Med denne studien ønsker jeg å bidra til bevisstgjøring om at språket vårt ikke er et passivt redskap, men et bidrag til å opprettholde eller dekonstruere gitte sannheter og normer (Willig, 2008, s. 114-115). Diskursene påvirker samtalen med klientene våre og former hvilke språkhandlinger som brukes og spørsmål som stilles. Diskurser rundt forsoning og tilgivelse kan også være med på å forme tilnærminger og terapeutiske metoder i møte med klienter. Derfor er det viktig å forsøke å observere egen praksis utenfra, for så å kunne stille kritiske spørsmål om bruk av implisitt kunnskap i terapi. Terapeutposisjonen innehar stor definisjonsmakt som aktivt kan være med på å fortsette en praksis som ikke er revurdert i

forhold til tiden vi lever i eller i forhold til klientene vi møter. På denne måten kan det unngås at terapeutpraksis ikke virker reproduserende på diskurser som opprettholder sosiale skjevheter, utenforskap og marginalisering. Gjennom bevisstgjøring og større fokus på tydeliggjørelse av diskurser rundt forsoning i vår tid, samt hvilke implikasjoner diskursene kan ha, vil vi kunne utvide våre handlingsrom og bidra til å åpne mer opp for tanken om at det finnes flere måter å se og tenke om forsoning på.

1.3 Utvalg og avgrensing

Kriteriene for utvalget av informantene var at de skulle være familierapeuter som jobber i familievernnet. Intervjuene ble gjennomført i perioden november 2021 og januar 2022, da planen var å følge normert studieløp med innlevering av masteroppgaven i mai 2022. Men på grunn av helseutfordringer måtte innleveringen utsettes frem til nå.

Studien har som formål å utforske hvilke diskurser om forsoning som snakkes frem blant informantene. Det finnes ulike forståelser av forsoning, og hvordan terapeuter jobber med forsoning er også ulikt, det er dette jeg har ønsket å forske på. I utgangspunktet er det mange teorier som støtter praksisfeltet i familierapien, med både historiske perspektiver og diskursive endringer over tid. Derfor er det nødvendig å avgrense hvilken teori som bringes inn i studien. Teorien jeg har valgt har vært et resultat av hva jeg har lest av andre masteroppgaver, det jeg har lært på masterstudiet gjennom blant annet PPU-refleksjonsgruppa og hva jeg tror er mest relevant for denne spesifikke studien. Jeg ser det som spennende og utvidende for min praksis å forstå hvordan ting henger sammen og hvorfor noe får forrang fremfor noe annet. Forsoning er et slikt fenomen. Forsoning og tilgivelse står som nært beslektet for meg, jeg har derfor valgt å også inkludere teori som snakker om tilgivelse. Studien har lite fokus på konflikt eller konfliktløsning.

1.4 tidligere relevant forskning

Jeg har tatt utgangspunkt i problemstillingen min og gjort søk på Google Scholar, Oria, Idunn på ord som forsoning, tilgivelse, familie, familievernet, familierapi, diskursanalyse, reconciliation, forgiveness and familytherapy. Jeg har gjort søkene med ulike kombinasjoner av disse ordene. Jeg har funnet flere artikler som omhandler forsoning innen religiøse og politiske konflikter på samfunnsnivå. En publisert artikkel «Forsoningens muligheter og begrensinger» av Tormod Kleiven (2020), har jeg brukt som grunnlag for noe teori. På et Googlesøk har jeg funnet en masteroppgave fra 2020 «Forsoning i Sosialt Arbeid» av Kristine Johnsen ved UiA. Oppgavens problemstilling likner min og er: «Hvilke erfaringer har hatt betydning for sosialarbeideres forståelse av forsoning?» Jeg har også funnet en masteroppgave om forsoning innen familievernet som er skrevet av en medstudent i 2022, Heidi Skontorp: «Forsoning i familievernet? En kvalitativ undersøkelse av hvordan familierapeuter i familievernet forstår fenomenet forsoning, og hvilken betydning dette får for deres møter med klienter». Denne oppgaven tar utgangspunkt i en IPA-metode og utforsker begrepets bruk og forståelse i familievernet. Jeg kan se at oppgaven har mange like funn som min oppgave. Min oppgave er en kritisk diskursanalyse som således vil ha en annen tilnærming til forsoning. Siv Myra mfl. (2017) har forsket på hvilke diskurser terapeuter har rundt behandlingsprosesser med gravide rusmisbrukere i frivillig behandling og tvangsbehandling der de ser på de kliniske implikasjonene av disse diskursene. Funnene viser blant annet at terapeutene var mer opptatt av å skape «sunne» tilknytningsprosesser mellom mor og barn enn de var opptatt av de kontekstuelle faktorene i kvinnenens liv. Terapeutene var influert av de kulturelle og sosiale diskursene, så vel som de faglige diskursene i denne undersøkelsen. Resultatet var at terapeuter trenger å se nærmere på de diskursive dilemmaene de møter i forholdet mellom rusforstyrrelser og det ufødte barnet (Myra mfl., 2017). Dette har paralleller til min studie der målet er å se på hvilke diskurser familierapeuter er influert av når de snakker om forsoning. Jeg har ikke funnet forskning som undersøker forsoning i et diskursivt perspektiv derfor har jeg sett på forskning som omhandler terapeutdiskurser, men som handler om andre tema.

1.5 Oppgavens struktur

f Oppgaven min består av seks hovedkapitler: innledning, teori, metode, resultater og funn, diskusjon, og til slutt avsluttende kommentarer. Alle kapitlene starter med en introduksjon om hva kapitlet inneholder.

Teorikapitlet er delt inn med en seksjon for hver teori, der hver av teoriene som er relevante for problemstillingen min er presentert. I den første teoridelen vil jeg gi en beskrivelse av forsoningsteori, sosialkonstruksjonisme, poststrukturalisme, diskursteori, språkets innflytelse, familierapi og familievernet i Norge, moderne makt, systemteorien og til slutt narrativ tilnærming.

Under metodologi, studiens tredje kapittel, beskriver jeg mitt vitenskapsteoretiske ståsted, etterfulgt av en redegjørelse av kritisk diskursanalyse som tilsvarer studiets analysemetode. Her gis oss en detaljert beskrivelse av analysens seks steg. I dette kapitlet redegjør jeg for blant annet kvalitativ metode, rekruttering av informanter, forskningsetikk og tillatelser, datainnsamling, overførbarhet og bekreftbarhet. I tillegg så reflekterer jeg over de etiske utfordringer og problemstillinger som kan oppstå.

Videre presenteres studiens empiri, bestående og de utvalgte funnene for studiens analyse. Herunder presenterer jeg de identifiserte diskursene som er den psykologiske diskursen, diskursen om familien, den faglige diskursen, den sosiale og kulturelle diskursen og den religiøse diskursen.

Funnene dreier seg om seks funn. Funn om at forsoning er et nøkkelbegrep og nøkkelområde i arbeidet i familievernet; funn om forsoning og fremmedgjøring; funn om forsoning i den lille og den store konteksten; funn om forsoningsbegrepet med tråder til terapeutens egen tro; funn om prisen for forsoning; funn om forsoning som en viktig faktor til arbeidsglede og motivasjon.

Under diskusjonsdelen vil jeg ta for meg følgende perspektiver: familiens forsoning – et nøkkelområde i familievernet; tilknytningsparadigmet; fravær av dekonstruksjon av språket innen terapeutisk arbeid; det religiøse, terapeutisk refleksivitet og ferdigheter; maktperspektivet og terapi. Avslutningsvis vil jeg ta for meg spørsmålet om forsoning alltid er mulig, samt en overordnet diskusjon om funnene.

I oppgavens avsluttende del vil jeg se på implikasjoner for videre forskning, implikasjoner for praksis, samt mulige svakheter ved studien.

Det legges ved vedlegg for NSD-godkjenning, informasjonsskriv, samtykkeerklæring, intervjuguide og et utdrag fra transkripsjonen.

2 Teori og forskning

I dette kapitlet redegjør jeg for de teoretiske perspektivene som jeg mener er relevante. Aristoteles begrep «fronesis» handler om å knytte teori og praksis sammen. Dømmekraft og praktisk fornuft vektlegges som grunnlag for å kunne bedømme og vurdere hvordan generell kunnskap brukes og tilpasses det særegne ved den bestemte situasjonen man er i. Tolkning, forståelse og anvendelse er uadskillelig når teori og praksis knyttes sammen (Thomassen, 2017, s. 174). Først vil jeg redegjøre for forsoningsteori, sosialkonstruksjonisme, poststrukturalisme og diskursteori, da disse teoriene er å anse som underliggende vitenskapsteoretiske premisser for kritisk diskursanalyse, som er den metodiske fremgangsmåten i denne studien (Skrede, 2017, s.72). Videre vil jeg redegjøre for annen relevant teori jeg anser som mulige perspektiver å se studien gjennom. Disse er: Språkets innflytelse, familierapien og familievernet, familien og Emosjonsfokusert terapi, systemteori og narrativ tilnærming.

2.1 Forsoningsteori

Leer-Salvesen (2009) refererer til Wittgenstein som peker på at det ikke vil være mulig å slå fast hvilken betydning et ord har isolert sett. Et ord er avhengig av en kontekst for å kunne gi mening. Forsoning som et fenomen, opptrer innen ulike kontekster og kan derfor forstås på ulike måter. Begrepet er kjent innen freds- og forsoningsarbeid mellom folkegrupper og nasjoner. Når det gjelder faglige kilder for forståelse av fenomenet kan vi finne disse innenfor både filosofi, psykologi, teologi og sosiologi (Kleiven, 2020). Selv om forsoning har en allment kjent betydning, er det likevel uenighet om hva det egentlig betyr. En mangel på en felles forståelse for hvordan man skal definere og oppnå forsoning følger med seg et stort problem (Bloomfield, 2006). Begrepet er både mangfoldig, komplekst og har dype røtter til filosofi, teologi, psykologi og sosiologi, men det er likevel vanskelig å vite hvordan man suksessfullt kan oppnå forsoning (Galtung, 2001, s. 4).

For å forstå begrepet forsoning, må en også forstå betydningen ordet tilegnes av de som bruker det. Forsoningsbegrepet kan referere til ulike diskurser, kulturelle og historiske forståelser (Schuff, 2010). Å finne en definisjon som alle kan enes om, er utfordrende sier Leer-Salvesen (2009). Han beskriver begrepets utilstrekkelighet gjennom å si at det er vanskelig å definere kjærlighet, men vi kjenner den igjen i møte med den. Forsoning og tilgivelse mangler også en uttømmende definisjon, men vi kjenner igjen fenomenet idet vi møter det (Paul Leer-Salvesen, 2009, s. 11). Forsoningsbegrepet er et sentralt teologisk begrep, som referer til gjenopprettelse mellom mennesket og guddommen igjennom Jesus Kristus død og oppstandelse. I oppstandelsen ble mennesket forsont med Gud (Leer-Salvesen, 2009).

Forsoning og tilgivelse er nært beslektede begrep, men har ulik betydning. Selve budskapet om tilgivelse og forsoning har sitt originale opphav fra kristendommen, og brukes ofte om hverandre. Baasland (2009) sier at «Tilgivelse er en handling, men også en prosess, som i bestefall kan ende i forsoning» (2009, s. 10). «Tilgivelse fører ikke alltid til forsoning, men forsoning forutsetter tilgivelse» (Leer-Salvesen, 2009, s. 12).

Cook, Helm og Berecz (2005) sier at det har skjedd et paradigmeskifte fra at forsoning tidligere var et tema innen det religiøse, har det i psykologien vært en økende interesse for hvilken positiv betydning tilgivelse og forsoning har for psykisk helse (www.researchgate.net). Det viser at det i vår tid er viktig med en refleksjon rundt begrepet for terapeuter som jobber i for eksempel familievernet.

Anne Øfsti og Bård Bertelsen (2023) skriver i sin nylig publiserte artikkel «Questioning Forgiveness» at den normative bølgen om å tilgi er sterk i vestlige kulturer. Det henvises til de Waal & van Roosmalen (1979) som påstår at tilgivelse kan være et medfødt overlevelsesinstinkt. Gjennom å reparere og tilgi i relasjoner hadde våre forfedre større sjanser for overlevelse fordi samarbeid og posisjoner ville være uten konflikt. De henviser til Hannah Arendt (2018) som skriver: «without being forgiven, released from the consequences of what we have done, our capacity to act would, as it were, be confined to one single deed from which we could never recover; we would remain the victims of its consequences forever» (Arendt, 2018, s. 237). Som peker på en rådende diskurs rundt forsoning om at vi som feilbare mennesker ikke vil være i stand til å komme overens med hverandre, både dyadisk og som samfunn – uten kapasitet og tilbøyelighet til å tilgi (Øfsti og Bertelsen, 2023, s. 49). Som en motsats henvises det til Sara Ahmed (2014) som sier: «peace and harmony cannot be linked without the transformation of proximity into a duty that requires others to mimic the very forms of community, which produce violence against others» (s. 199). Tilgivelse krever at til tross for hva som skjedd av det vonde, kan livet likevel leves som før. Når nærhet og evnen til å komme overens prioriteres, vil retten til å avvise invitasjonen til å inngå eller gjenopprette relasjoner, bli mistenkeliggjort. På den måten kan tilgivelsen bli muligens mer presist som den ensidige oppløsningen av konflikt (Øfsti og Bertelsen, 2023, s. 58).

Slik jeg forstår begrepet forsoning er det flere nyanser og tilgivelse er noe jeg anser som en viktig nyanse som er tett knyttet opp mot forsoning, tilgivelse kan også være mindre knyttet opp mot det religiøse. I denne oppgaven vil jeg anse forsoning som avhengig av tilgivelse og derfor bruke begge begrepene.

2.2 Sosialkonstruksjonsisme

Som et resultat av postmodernismens kritiske syn på sentrale modernistiske ideers fokus på menneskelige verdier som fornuft og rasjonalitet, kom sosialkonstruksjonismen.

Sosialkonstruksjonismen tilsvarer en filosofisk retning innen samfunnsvitenskap og psykologi som innebærer ideen om at menneskets forståelse og kategorisering av sin virkelighet ikke er en refleksjon av verden, men heller et produkt av historiske og kulturelle oppfattelser av verden (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 112). Derfor vil mennesket forstå sammenhenger og situasjoner ut fra de tilgjengelige diskursene i samfunnet, i den kulturen og tiden man er en del av. Denne virkelighetsforståelsen er å betrakte som kontinuerlig formet av de opplevelser og situasjoner man er i. De sosialkonstruksjonistiske ideene tilhører derfor ikke enkeltindividet, men er skapt ut fra en dialogisk prosess og en sosial interaksjon vi alle bidrar til, og til enhver tid er en del av (Gergen, 2010, s. 13-16). Ifølge Gergen (2010) kan man spørre seg selv hva den objektive verden er, er for eksempel et tre det samme for en botaniker, en landskapsarkitekt og en skogsarbeider? Utgangspunktet til sosialkonstruksjonsisme omhandler at kunnskap ikke er noe universelt og noe som er gitt utenfra, det finnes ingen sannhet med stor S. Vi kan aldri være sikre på at noe er slik vi forstår det, eller at noen egentlig mente noe slik eller på en annen måte, uansett hvor mye vi leter. Mening og kunnskap konstrueres i felleskap, og en teori, et begrep eller en «sannhet» får mening utfra hvilket sosialt system som bruker det. Et sosialt system kan være blant annet en familie, en kultur eller en arbeidsplass (Gergen, 2010). Vår virkelighetsforståelse er sosialt konstruert. Det betyr at språket vi bruker er en skapende prosess, de ord som brukes og spørsmål vi stiller, er med på å bestemme hvilken verden vi skaper (Gergen, 2010). Jensen og Ulleberg (2011) sier at det er vår forståelse av systemer som utgjør våre konstruksjoner av verden. Man kan si at det er like viktig å forstå klientenes forståelse som den profesjonelle forståelse (Jensen og Ulleberg, 2011, s. 84).

En helt central egenskap ved det systemiske perspektiv på livet er dets ikkelineæritet: Alle levende systemer er komplekse – ekstremt ikkelineære –

nettverk, og der er utallige gjensidige forbindelser mellom de biologiske, de kognitive, de sociale og de økologiske dimensjoner av livet. En begrepsramme, som integrerer disse mange forskjellige dimensjoner, vil derfor nødvendigvis afspejle livets iboende ikke-linearitet. (Capra, 2016, s. 21)

Det er gjennom språket at mennesker skaper mening og erverver seg kunnskap, og det er gjennom det at ferdigheter, erfaringer og ideer utgjør meningsskapende prosesser som påvirker vår orientering i verden (Jensen, 2009, s. 1). En sosialkonstruksjonist er opptatt av å avdekke hvordan den sosiale verden fungerer gjennom språket ved å utfordre generaliserte sannhetspåstander, og dermed inneha et kritisk blikk på temaet som undersøkes, for eksempel forsoning. Hvilke handlingsrom muliggjøres eller hindres? Hva slags funksjon har de? Hvem tjener på og hvem skades av slike påstander? Sosialkonstruksjonismen legger til grunn muligheten for et mangfold av mening og transformativ handling der dominerende normer og forståelse tas for gitt. Det vil også bety å ha et kritisk blikk for å avdekke politisk fordeling av makt, som det ofte kan være vanskelig å få øye på (Lock & Strong, 2014, s. 31-35). I denne studien er det nyttig med en sosialkonstruksjonistisk holdning for å kunne utforske hvordan diskurser snakkes frem blant informantene påvirker samfunnet, samt hvilke mulige implikasjoner det kan medføre for forsoningsideen i praksis.

2.3 Poststrukturalisme

I vitenskapsteori referer strukturalismen til ideen om at det er faste underliggende strukturer og mønstre som styrer fenomenene i verden, altså en mer stabilt og deterministisk tilnærming enn poststrukturalismen. Dette perspektivet har blitt brukt til å analysere hvordan vitenskap fungerer, og kunnskap blir konstruert. Poststrukturalismen oppsto som en kritikk av strukturalismen og hevder at det ikke er faste strukturer, men heller mangfoldige måter å tolke og forstå fenomener på. Den vektlegger dekonstruksjon, som betyr å avdekke og analysere maktrelasjoner, hierarkier og implisitte antakelser i tekster og kultur. Sentrale poststrukturalister som Jacques Derrida og Michel Foucault argumenterte for at språk og kunnskap er kontekstavhengig og at det ikke finnes en enkelt

objektiv sannhet. Denne utviklingen peker i en retning av en mer fleksibel og kontekstavhengig forståelse av kultur, språk og samfunn (Skrede, 2018, s. 73-75). Språket er strukturert i mønstre eller diskurser hvor betydningen vil skifte ut ifra forskjellige diskurser som vil vedlikeholdes og forandres gjennom diskursive praksiser (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 19-20). Poststrukturalismen representerer et grunnsyn som de fleste diskursanalytiske tilnærminger er tuftet på (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 15). En poststrukturalistisk posisjonering ser jeg som vesentlig, da jeg i studien ønsker å ha et kritisk blikk på hvordan terapeuter ser og forstår forsoning og tilgivelse, samt å kunne reflektere rundt og åpne opp for flere synspunkter.

2.4 Diskursteori

Diskurser inngår både direkte og indirekte i språk, kommunikasjon og forståelse. Det har derfor betydning for hvordan terapi kan forstås. Det finnes ulike definisjoner på diskurs, blant annet vil Jørgensen og Phillips (1999, s. 9) definere det slik: «en diskurs er en bestemt måte å snakke om og forstå verden på». Lock og Strong (2010, s. 352) skriver at diskurser som regel referer til språklige mønstre eller systemer som ligger på et høyere nivå enn ord og setninger. Dette vil si at språket ikke bare er en kanal som formidler, men at det også skaper vår sosiale virkelighet. Øfsti (2010) forklarer at diskursbegrepet er med på å bestemme hvordan vi snakker sammen om for eksempel forsoning og hva vi ser på som naturlig. Hvordan vi tenker og snakker om fenomener vil også være med på å påvirke vår oppfattelse av det vi snakker om. Derfor kan vi si at vi gjennom språket skaper vår sosiale verden (Øfsti, 2010). Diskurser er ikke statiske, men endrer seg over tid og med ny samfunnsutvikling (Øfsti, 2010). Vi kan si at det er en pågående forhandling om hvilke diskurser som er gjeldene (Øfsti, 2008b). Når diskurser endrer seg, så endres også vår sosiale verden seg. På en måte kan vi si at det er en kamp om både å endre diskurser, men også å reproducere den sosiale virkeligheten (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 18). Den psykologiske diskursen om at forsoning i nære relasjoner er viktig og at gjennom forsoning vil man kunne få en bedre psykisk helse, er en rådende ide i vårt samfunn. Hvis man ser på for eksempel Erna Solbergs sak om habilitet i forhold til sin mann, Sindre Finnes', aksjehandel under

hennes virke som statsminister, ser man at diskursen om at man skal tilgi og forsones fordi man er familie, altså mann og kone, gjør seg gjeldende. Det eksisterer en diskurs om at ekteskapet er den institusjonen som tåler alt av motgang. Dette illustreres i hvordan Solberg, til tross for at det omhandler et habilitetsspørsmål, skiller dette fra ekteskapet, i sin forklaring til pressen den 21.9. 2023. Hun sier at de er voksne mennesker som skal klare å finne ut av det seg imellom. Dette eksemplet kan være beskrivende for en rådende forståelse for hvordan hun i offentlighet sier at hun setter sitt ekteskap høyest, selv om det er en alvorlig sak. Ekteskapet som sådan ville kunne knyttes opp mot religiøse tråder til diskursen om at vi skal tilgi og forsones med vår neste og vende det andre kinnet til. Slik kan man se at det også har tråder tilbake i tid da religionen hadde en større innflytelse i vårt samfunn. Fra å skrifte i kirken og bruke en prest til å snakke om livskriser og tap, har det skjedd en tydelig endring i det vestlige samfunnet der terapirommet har blitt folks sjelesørgerom. Dette er en tydelig diskursendring rundt hva som er gyldige og riktige måter å sørge for sitt eget sjelsliv og psyke. Terapeutene har blitt det nye presteskapet og samtidig har åndelighet, psyke og sjelsliv blitt noe som tilhører den private sfære hos hvert enkelt individ. På den måten kan vi se at det har skjedd en tydelig endring i hvordan vi snakker om og forstår dette, og dermed kan si at det har skjedd en diskursendring som følge av at vi fødes inn i ulike diskurser i den tiden vi lever, men at vi har mulighet til å endre disse når de blir undertrykkende eller ikke lenger passer inn i de strukturene vi lever i (Øfsti, 2010, s. 300). Noe som også kan ses gjennom et liv er at diskurser forandres i forhold til tiden vi står i, men at noen tråder alltid følger med.

2.5 Språkets innflytelse

Innen vitenskapsteoriene sosialkonstruksjonisme, poststrukturalisme og diskursteori vil språkets makt og ordenes betydning stå sentralt. I familierapien er samtalen det primære verktøyet for terapeuten. Antropolog og zoolog Gregory Bateson i (Ølgaard, 2004) var opptatt av de mentale prosesser i mennesket og hvordan vi skal snakke og tenke om dem (ibid.). Ifølge Jensen og Ulleberg (2011) har kommunikasjon alltid et innhold og et forhold.

For å vise dette er det utviklet en triadisk modell der det er tre relasjoner: Mellom terapeut og klient, mellom klient og temaet (for eksempel forsoning) og mellom terapeut og temaet (for eksempel forsoning). Disse tre relasjonene vil utvikle seg gjennom terapitimen og endrer seg i takt med utsagn fra begge parter (Jensen og Ulleberg, 2011). Ordenes virkning og språkets makt står sentralt i sosialkonstruksjonismen og i diskursteorien. Wittgenstein (1953) har hatt en enorm betydning innen moderne filosofi. Hans viktige bidrag innen språkets betydning og hvordan språket brukes er også nyttig å ha med seg til familieterapifeltet. For Wittgenstein var det viktig å forstå meningen i hvordan sosiale handlinger og ytringer brukes innen sosiale samhandlinger for å få øye på hva som er meningsdannende. Han var opptatt av å finne ut hvordan mennesker skaper kommunikasjon og forståelsesmåter. Han kalte det for «språkspill», som betyr at kommunikasjon er en regelstyrt aktivitet, som opprettholdes av de som kommuniserer (s. 13-14). Etersom ulike former for vitenskap har bestemte definisjoner, kriterier og prosedyrer man forventes å følge, kan vitenskapen ses som et eksempel på språkspill. Språkspill inneholder meninger og utgangspunkt som allerede er fremforhandlet og utarbeidet. Disse virker riktige og innlysende, helt til man møter spørsmål eller andre synspunkter som viser at det ikke er tilfelle likevel (Lock & Strong, 2014, s. 207-208). På den måten kan terapeuter stå i fare for å opprettholde tatt-for-gittheter og sannheter som for eksempel hvordan vi ser på forsoning. Derrida (2004) og Michel Foucault (1984) har også et kritisk perspektiv på hvordan språket aktivt brukes til å konstruere meninger, ideer og sannheter, de var opptatte av de undertrykte og marginaliserte i samfunnet og deres stemmer, og derfor også opptatte av å belyse de skjulte mekanismene der enkelte grupper privilegier ble reproduisert og opprettholdt (Jensen og Ulleberg, 2011, s. 72). I denne studien vil diskursteorien og perspektiver om språkets virkning være av betydning for å se nærmere på hva som fungerer som sannheter som former hvordan vi snakker om og forstår begrepet forsoning.

2.6 Familierapien og familievernkontor i Norge

I Norge startet familierapiens historie på 1950-tallet via Kirkens familiekontor på grunn av en økende bekymring for skilsmisser, abort og utroskap, og behov for seksualopplysning. Dette ble starten på det som er det offentlige familievernet i dag. Familievernkontorene i Norge ligger i dag under Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), og tjener siden 2005 det formålet å være et samtaletilbud til par og familier med barn som opplever kriser, vansker og konflikter i familien (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Her møter man psykologer og sosionomer med familierapi i utdannelsen sin. Tilbudet er ment som en gratis hjelp og krever ingen henvisning. Det tilbys blant annet samtaler rundt parterapi, konflikthåndtering, mekling, barns opplevelse av sin livssituasjon, foreldresamarbeid, og av og til er det tilbud til spesielt sårbare grupper på enkeltkontorer ([https://bufdir.no/Familie/Om familievernet/](https://bufdir.no/Familie/Om_familievernet/)). Bjørnstad mfl. (2008) snakker om familiekonseptet som en «funksjonstapping» der familien har mistet mange av sine tradisjonelle sosiale og økonomiske roller i utviklingen fra et preindustrielt til et moderne samfunn. I det preindustrielle samfunnet ble familien sett på som et produksjonsfelleskap der de gjennom jordbruk og husdyr var selvforsynte. Dette har endret seg mye fram mot moderne tid, der familien er en pengehusholdning som ved hjelp av inntekt kan kjøpe seg det de trenger av varer og tjenester. Velferdsstaten har overtatt mange av de sosiale og økonomiske funksjonene som familien måtte stå for tidligere. Selv om familien fortsatt er en viktig institusjon, har betydningen til familiære relasjonene blitt mindre. Man snakker om kjernefamilien som består av mor, far og en mindre barneflokk enn før, som en viktig institusjon i samfunnet (Bjørnstad mfl., 2008). I en familievernkontekst er det denne kjernefamilien som er hovedgruppen for terapi, råd og veiledning.

2.6.1 Familien og Emosjonsfokusert familierapi i familievernet

Familievernet har de siste årene vært opptatt av å bruke Emosjonsfokusert terapi (EFT) som er en tilnærming utviklet av Sue Johnson og Leslie Greenberg (ref.). Voksen tilknytningsteori har vært et forskningsfelt i vekst de siste tiårene, og teorien har i stor grad blitt anvendt i

parterapi. Her legges det vekt på emosjonelle og kommunikative prosesser. Teorien kan sies å ha etablert seg som den dominerende forståelsesrammen for samlivsproblemer (Thuen & Henriksen, 2012). EFT er en retning som tar utgangspunkt i følelser og hvordan de utspiller seg i parforholdet. EFT bygger på tilknytningsteori utviklet av John Bowlby (1998) og hevder at det grunnleggende problemet hos par der konflikter oppstår, er at partnerne ikke lenger er følelsesmessig trygge på hverandre. Hovedbudskapet er derfor at partnere skal erkjenne og godta at de er følelsesmessig knyttet til, og avhengig av hverandre, på samme måte som et barn er avhengig av en forelder for omsorg, trøst og beskyttelse. EFT har fokus på å styrke det følelsesmessige båndet mellom partnere ved å identifisere og skape øyeblikk som fremmer et kjærlig forhold. Intensjonen er å styrke evnen til å være åpen og mottakelig for den andre, samt til å tilpasse seg (Johnson, 2012, s. 21). EFT fremstilles som en terapi for vår tid, fordi tilnærmingen vektlegger de følelsene som binder par sammen i vårt moderne samfunn. I dag benytter mange familierapeuter i familievernnet tilknytningsteori og EFT i sin praksis. Samtidig har kritikere reist spørsmål om hvorvidt tilknytningsteorien blir brukt som forståelsesmodell for mer enn hva den reelt sett kan belyse, og at anvendelsen av tilknytningsstil som forklaring på voksnes atferd i noen tilfeller går lenger enn det er empirisk belegg for (Thuen & Henriksen, 2012). Jef & Lieven kritiserer i sin artikkel, «Fighting for connection», EFT for at terapeuter kan komme i fare for å fremme eskalering av vold i parforhold der det tidligere har vært vold til stede. De henviser til at det er viktig at terapeuter er klar over ulike negative tilknytningsstiler som grunnlag for at vold kan eskalere selv der det jobbes inn en EFT-forståelse i parforholdet (Jef & Lieven, 2018). I en familievernkontekst der familierapeuter møter vold og høykonflikt, vil det være av betydning å stille seg kritisk til hvilke intervensjoner som blir brukt. Forsoning kan i slike tilfeller være lite hensiktsmessig eller også direkte farlig.

2.7 Moderne makt

Michel Foucault (1926-1984), filosof og idehistoriker, var en sentral person i forbindelse med utviklingen av diskursteori. Foucault sitt arbeid var en reaksjon på marxismen,

feminismen og strukturalismen, tre sentrale tendenser på 1950-tallet (Lock & Strong, 2010, s. 316). Hans formål var å avdekke maktstrukturer i de ulike vitenskapsregimene ved å binde makt og viten sammen med begrepet diskurs (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 22-23). Foucault fulgte det sosialkonstruksjonistiske premisset om at viten ikke bare er en avspeiling av virkeligheten. Arbeidet hans har hatt stor innflytelse i helse- og sosialfag (Thomassen, 2006, s. 120). Foucault differensierte mellom moderne og tradisjonell makt (Holmgren, 2008). Den tradisjonelle makten viser til en tydelig, dominerende og synlig makt der en person eller institusjon, som politikere, politiet eller rettsvesenet, har makt til å bestemme over andre gjennom for eksempel retningslinjer, lover og restriksjoner. Den tradisjonelle makten var ifølge Foucault den vanligste maktformen inntil for omkring 300 år siden. Tradisjonelle maktformer er ikke lenger dominerende i vestlige kulturer (Holmgren, 2008, s. 201-202). Kirken har for eksempel ikke makt til å dømme noen for umoralske handlinger slik den gjorde på 1600- og 1700-tallet (Norgeshistorie, 2020). Den moderne makten er mindre synlig enn den tradisjonelle makten. Den handler mer om hvordan mennesker bedømmer seg selv og andre ut fra gjeldende normer og moralske synspunkter (Holmgren, 2008, s. 204). Den moderne makten er på den måten normativ ved at den legger føringer for hvordan vi bør leve våre liv. I stedet for at noen forteller tydelig hva du skal gjøre, får den moderne makten oss til å holde øye med oss selv og med andre. Måten den moderne makten vokser frem på er gjennom kunnskap og teorier som spres i kulturen og blir til sannheter om mennesket. Kunnskapen disse ideene kommer fra er utviklet gjennom de siste 300 år gjennom fagdisipliner som psykologi, pedagogikk, jus og sosiologi (Holmgren, 2008, s. 202). Som eksempel ble ideer fra Freuds praksis nedskrevet og utgitt i artikler og bøker, videre ble de skrevet om av andre, som igjen førte til at de ble spredt til befolkningen som sannheter (Holmgren, 2008, s. 203). Som en følge av denne prosessen, der lokale ideer ble til universale ideer, ser vi for eksempel at mange mener at de inneholder ulike behov, som følelsesmessige behov, behov for omsorg, behov for å utlevere oss selv, og at disse behovene er essensielle og grunnleggende for hvert menneske (s. 203). Foucaults bok, «Diskursenes orden», forklarer hvordan de ulike diskursene produseres og påvirker mennesket. Foucault (1999a) skriver: «Vi vet godt at man ikke har rett til å si alt, at man ikke

kan snakke om hva som helst, og at ikke hvem som helst kan snakke om hva som helst» (Foucault, 1999a, s. 9). Videre forklarer han at det kommer an på omstendighetene, hvilke privilegerer du har og ritualene rundt (s. 9). En terapeut kan for eksempel uttale seg til en avis om hvordan problemer i relasjonen kan løses, eller en lege kan uttale seg i et medisinsk tidsskrift om hormoner i kroppen, fordi det er slik at omstendighetene, ritualet og privilegiet stemmer overens. Terapeuten og legen kan formidle sin kunnskap på denne plattformen med troverdighet. På den måten blir «sannheter» formidlet til kulturen hvor de påvirker hva som blir sett på som rett eller galt og normale eller unormale måter å leve på. En terapeut kan dermed formidle de rådende normene eller «sannhetene» som gjenspeiler hvordan man ser på relasjoner og forsoning, i den konteksten eller kulturen man befinner seg i. På den måten vil terapeuter ha en påvirkning på hva som er rett og galt, normalt eller unormalt i forhold til for eksempel tema som tilgivelse og forsoning.

2.8 Systemteorien

Den systemiske tenkningen vokste frem på 1950-tallet som en motvekt til det som betegnes som et mekanistisk syn på mennesket, som i stor grad fokuserte på å tenke årsak–virkning. Frem til da var behandler en nøytral observatør i et behandlingsforløp, som var ekspert og objektiv i sine vurderinger. Det var viktig å vite hva som var galt med pasienten gjennom et diagnosesystem for å kunne behandle, og dette mekanistiske synet på mennesket er å regne som grunnlaget for hvordan sykehussystemet har utviklet seg og hvor evidensbasert forskning har sin rot (Johnsen og Torsteinsson, 2012) og (Hårtveidt og Jensen, 2004). Ludwig von Bertalanffy, en biolog på 1940-tallet, utviklet en generell systemteori hvor han understreket at organismer er åpne systemer og i stadig interaksjon med sine omgivelser. Han gikk ut over det mekanistiske synet på menneskelige systemer. Han hadde også forståelse for selvregulerende systemer, 1. og 2. ordens kybernetikk, hvor både prosesser opprettholder systemets organisasjon og organiseringen endres. Begreper som sirkularitet, feedback, kart og terreng og punktuering ble viktig for å forklare menneskelige interaksjoner (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 28). Dette resulterte i et paradigmeskifte som innebar at

behandler ikke lenger ble sett på som nøytral og objektiv, men hadde en medvirkende påvirkning. Gregory Bateson var opptatt av at det ikke går an å ikke-kommunisere og mente at alt henger sammen og er i en gjensidig påvirkning, og dermed også i konstant bevegelse (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Familierapitradisjonen har utviklet seg i tråd med Batesons syn. Terapeutiske intervensjoner rundt forsoningsspørsmål er dermed også påvirket av disse tankene.

2.9 Narrativ tilnærming

Michael White var en av de viktigste personene som etablerte og drev det første og sentrale møtestedet for narrative terapeuter i Australia. Narrativ terapi ser problemene som noe som er utenfor mennesket, og psykiske og sosiale problemer handler ikke om personen eller relasjonen, men noe som er atskilt fra personen. På denne måten gjør man plass til alt det andre personen er, at den er mer enn bare sine problemer. En er mer opptatt av fortellingene som noe som kunne utvides og fortelle noe annet enn det som opplevdes som problemet. For på denne måten kunne man se på suksesshistoriene eller det som mestres i livet og gjennom det. Enkelt sagt, få mer styrke til å nærme seg og løse problemene sine. Dette betegnes som den eksternaliserende samtalen som bidrar til å dekonstruere problemene og invitere frem de alternative historiene, noe White kalte for *den undertrykte kunnskapen* (Johnsen og Torsteinsson, 2012) og (Hårtveidt og Jensen, 2004). I denne studien vil jeg legge til rette for historiefortelling som omhandler hvilke erfaringer terapeuter har gjort i arbeid med klienter og egne erfaringer med forsoning. For noen vil det å forsone seg med noe handle om å overvinne noe som gjør eller har gjort vondt og i forlengelsen handle om å mestre livet slik det ble.

3 Metode

Denne studien skal belyse hva familierapeuters erfaringer er i forhold til begrepet forsoning. Studien er en kvalitativ studie med semistrukturerte intervju av fire

familieterapeuter som arbeider med par og familier i familievernnet. Intervjuene er gjort med en båndopptager og transkribert i etterkant. Det vitenskapsteoretiske ståstedet for studien er sosialkonstruksjonistisk og jeg har brukt en foucauldiansk diskursanalyse som teori og analysemetode. Jeg vil først presentere studiens vitenskapsteoretiske ståsted. Deretter vil jeg vise hvordan kritisk diskursanalyse er benyttet i oppgaven. Her presenteres også empirien som utgjør studiens datamateriale. Deretter redegjøres det for hvordan jeg har rekruttert informanter, samt at jeg gjennomgår forskningsetikk og tillatelser gjort i forbindelse med datainnsamling. Kapitlet avsluttes ved å se på overførbarhet og bekreftbarhet av studien, samt en refleksjon over studiens etiske utfordringer.

Selv om vi ikke oppnår full enighet om hva forsoningsbegrepet innebærer kan vi likevel undersøke og utveksle erfaringer om fenomenet (Leer-Salvesen, 2009). Oppgavens hensikt er å undersøke familieterapeuters forståelse av forsoningsbegrepet, og deres forståelse og praksis i møte med forsoning i det familieterapeutiske arbeidet.

3.1 Sosialkonstruksjonisme

Innen samfunnsvitenskap og psykologi er sosialkonstruksjonisme en filosofisk retning. Den regnes som en del av postmodernismen, som hevder at virkelighet dannes gjennom språket. Postmodernismen oppsto som en utvikling av modernismen, som la vekt på menneskets evne til å skape, forbedre og forandre sine omgivelser ved hjelp av teknologi, vitenskap og eksperimentering. Modernismens mål var å undersøke alle sider av tilværelsen på nytt for å finne ut hva som hemmet fremgangen, og dermed finne nye og mer progressive måter å oppnå de samme tingene på. Menneskelig forståelse er bare mulig gjennom språket, og denne forståelsen vil være avhengig av en sosial, kulturell og historisk kontekst. Ifølge sosialkonstruksjonismen er menneskets virkelighetsforståelse basert på de opplevelsene det har, og den konteksten det er i. Sosialkonstruksjonismen kan ses som en motsetning til, fordi det er gjennom relasjoner at verden konstrueres (Gergen & Gergen, 2005). Den sosialkonstruksjonistiske idé handler om at det alltid finnes plass til en ny stemme, en visjon og en revisjon, samt ytterligere utvidelse av spesifikke felter. Den kulturen vi lever i vil prege oss. Samtaler med andre mennesker vil være med på å utvikle en forståelse av den verden vi lever i, noe som betyr at sosiale handlinger har sin rot i den forståelsen som er blitt utviklet. Alle måter å konstruere verden på rommer bestemte tradisjoner som er ladet med bestemte verdier og det utelater samtidig alt som ikke inngår i tradisjonen. Det å se kritisk på og dekonstruere de verdiene som finnes i et samfunn, er en avgjørende oppgave for å utvikle vitenskapen. Det er når man inntar et kritisk blikk, at man kan se språkets verdiladning (Gergen & Gergen, 2005).

Denne masteroppgaven er forankret innenfor et fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapsteoretisk ståsted, da studien vil være basert på en fortolkning av et fenomen som jeg ønsker å belyse. Jeg er interessert i informantenes subjektive tanker og erfaringer av fenomenet. Ifølge Thagaard (2013) er hermeneutikken og fenomenologien nært knyttet sammen og kan vanskelig skilles fra hverandre. Innen fenomenologien står det sentralt å forstå fenomener basert på perspektiver fra personene som studeres og utfra det beskriver

deres opplevde realitet. Slik sett er fenomenologien en tolkningsmåte som kan bringe inn nye spørsmål eller måter å forstå et fenomen på. Hermeneutikken er opprinnelig knyttet til fortolkninger av tekster, ofte religiøse, og søker å finne et dypere meningsinnhold enn det som er åpenbart. Fenomener kan tolkes på ulike nivåer, og et viktig prinsipp er at det ikke finnes en egentlig sannhet, og at mening kan bare forstås gjennom sammenhengen eller konteksten den er en del av (Thagaard, 2013, s. 40-41). I konteksten familievernet og terapeuters forhold til begrepet forsoning er det interessant å se hvordan familierapeuter ser og bruker begrepet. Hvordan informantene tematiserer begrepet vil være med på å danne grunnlaget for funnene i denne studien.

3.2 Kvalitativ metode

Kvalitative metoder er ofte brukt når man ønsker å få til en dypere forståelse av fenomener. I min studie vil fortolkning stå sentralt som et begrep og en fremgangsmåte. Tradisjonelt er kvalitative metoder knyttet opp mot teorier som fenomenologi og hermeneutikk. (Thagaard:2013) Kvalitativ metode vil derfor være en egnet metode tatt i betraktning det vitenskapsteoretiske ståstedet for oppgaven.

Innen kvalitativ metode oppfatter jeg at planleggingsprosessen er mer fleksibel og at problemstillingen kan endre seg noe underveis, spesielt om en informant blir opptatt av noe som er utenfor mine spørsmål i intervjuguiden, men som anses som relevant. Meningsinnholdet i informantens livsverden er viktig å forstå, og slik hadde jeg muligheten til å justere meg inn på det som kom frem i intervjuet.

Ifølge Thagaard krever en fenomenologisk-hermeneutisk metode systematikk og innlevelse for å forstå og tolke dataene. Med innlevelse menes for eksempel det å være åpen og mottakelig for å forstå nærmere hva informanten ønsker å formidle. Systematikk handler om å være reflektert i forhold til de beslutningene som kontinuerlig tas under prosessen for å oppnå en helhetlig forståelse av det fenomenet vi ønsker å belyse. Av og til kan man gjennom kreativitet og spontanitet få en utvidet forståelse av fenomenet. Uansett er det

viktig å begrunne valgene av fremgangsmåte, samt å vise hvordan teoretisk utgangspunkt, datainnsamlingsmetode, analyse, tolkning og problemstilling knyttes opp mot hverandre (Thagaard, 2013). Siden forskningen vil være preget av mange variabler som funn, refleksjoner og unike situasjoner, vil forskningen stadig være i bevegelse og umulig å forutse. Ifølge Brinkmann og Tanggaard (2012) er særegne perspektiver, meninger og verdier det som står sentralt i kvalitativ metode, og man er opptatt av fortellingene sett fra innsiden av et menneskeliv. Derfor vil beskrivelser av fenomener være viktigst og ikke begrunnelser for hvorfor ting er som de er (Brinkmann og Tanggaard, 2012). Malterud (2017) sier at styrken i å bruke kvalitativ metode, ligger i de åpne spørsmålene som ikke er bundet av ulike kategorier (Malterud, 2017). Åpne spørsmål vil kunne gi fyldige beskrivelser som kan bidra til å gi meg som forsker nye perspektiver på forsoning. Ifølge Thagaard (2018) vil man gjennom intervju som metode få tilgang til både hvordan informantene forstår seg selv, og hvilke opplevelser de har av fenomenet de intervjues om (Thagaard, 2018). Intervjuguiden legges ved som vedlegg.

3.3 Rekruttering av informanter

I min masteroppgave ønsket jeg å intervju familieterapeuter som jobber ved familievernkontor. Jeg oppsøkte først informanter gjennom lukkede grupper for familieterapi og Norsk forening for familieterapi på sosiale medier. Der fikk jeg to av informantene gjennom en privat melding. Jeg anvendte «snøballmetoden» gjennom min leder ved familievernkontoret som sendte ut en felles mail til alle familievernkontorene i Norge. Her fikk jeg også to informanter som meldte sin interesse. Alle informantene er kvinnelige familieterapeuter og er i alderen 46-56 år. Jeg opplever at de som meldte sin interesse var nysgjerrige på prosjektet, og at de allerede hadde et forhold til forsoningsbegrepet. Samtlige av informantene hadde familieterapiutdanning, og to hadde mastergrad. To av intervjuene skjedde på informantenes kontor, og to ble gjennomført digitalt på grunn av Covid-pandemien, samt at de holdt til et annet sted i landet. I tillegg fikk jeg mulighet til å gjennomføre en samtale med to pensjonerte familieterapeuter. De snakket

sammen om temaet forsoning og deres arbeidserfaringer rundt dette. Denne samtalen har jeg ikke transkribert, men har den med meg som en forforståelse og til ettertanke. På grunn av oppgavens omfang er den ikke del av forskningen jeg presenterer her, men heller et forsøk på å tone meg inn på hva som beveger seg i terapifeltet der ute.

I forkant av intervjuene gjorde jeg meg også noen tanker om hva jeg burde være bevisst på og videreutvikle når jeg skulle gjennomføre intervjuene, og også en bevissthet omkring tema som varsomhet, spørsmålsstilling, lytting, pauser, og det å gi tilstrekkelig rom for at informanten skulle kunne ha tilgang til sine erfaringer knyttet til temaet mitt.

3.4 Forskningsetikk og tillatelser

Alle intervjuene er forsøkt anonymisert slik at informantene ikke kan gjenkjennes. Data som er lett gjenkjennbare, har jeg omskrevet. Dette er forsøkt gjort uten å miste meningsinnholdet. Makuleringsdato for lydopptak er satt til etter studiens slutt. Studien ble meldt til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS), med svar om at studien er godkjent. Da jeg opprinnelig skulle levere våren 2022, har jeg utsatt fristen tre ganger med godkjenning fra NSD (se vedlegg). Informantene har skrevet under på informert samtykke, der de ble opplyst om at de kan trekke seg fra studien frem til dataene blir brukt i analysen. Jeg er innforstått med at jeg har ansvar for at forskningen er transparent slik at informantene i studien eller andre forskere kan se hvordan jeg har gjort studien og resultatene jeg har kommet frem til (Thomassen, 2006, s. 43).

3.5 Datainnsamling

Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) er et intervju en samtale som har en bestemt struktur og hensikt. Forskningsintervju kan gå dypere enn en spontan meningsutveksling som skjer i hverdagen. Tilnærmingen i et forskningsintervju vil være varsom og spørre- og lytteorientert. Hensikten er å bringe fram kunnskap som er relevant for å belyse fenomenet. Forskeren definerer og kontrollerer samtalen samt gir tema for intervjusamtalen. Et

semistrukturert intervju har som mål å innhente beskrivelser om informantens livsverden for så å fortolke betydningen av disse (Kvale og Brinkmann, 2009). Det betyr at i semistrukturerte intervjuer er intervjuguiden ment som et utgangspunkt for intervjuet, men at spørsmålstilling og tematisering kan variere fra informant til informant. Gjennom intervjuene erfarte jeg at samtalen kunne ta en uventet vei avhengig av vinklingen informantene personlig hadde. Det var lett å bli engasjert og bli med på tematiske avstikkere, men det var bra å ha en intervjuguide som sikret at alle fire informantene fikk svart på de samme spørsmålene, og samtidig være bevisst at min posisjon er en spørre- og lytteorientert posisjon. Intervjuene har gjort meg nysgjerrig på flere ting, det være seg ulike tema som informantene har vært innom, og slik bidratt til å hjelpe meg til å utvide perspektivene. Ved bruk av intervju som metode, får en informasjon om hvordan informantene forstår seg selv, og hvilke opplevelser de har av fenomenet det samtales om. Det å gjøre semistrukturert intervju vil bety at tilnærmingen er varierende og ofte spontan. Jeg har brukt lydopptager, for så å gjøre transkriberingen i etterkant og deretter analysen. Analysemetoden er en kritisk diskursanalyse. Analysen består av seks steg (Willig, 2008). Disse vil beskrive jeg senere i oppgaven.

3.6 Analyse

Det finnes flere teoretiske retninger innen diskursanalyse. I min tilnærming har jeg benyttet kritisk diskursanalyse som den teoretiske tilnærmingen. Carla Willig (2008) beskriver Foucaults diskursanalyse i sin bok, og det er her jeg henter min inspirasjon. Michel Foucault er toneangivende for hvordan utviklingen av teori og konsepter innen kritisk diskursanalyse brukes. Ifølge ham er kunnskap ikke bare en refleksjon av virkeligheten, men «sannheten» er en diskursiv konstruksjon, og hva som er galt eller riktig eller hva som tematiseres, avhenger av hvilke kontekster som ligger til grunn (Willig, 2008). Dette vil føye seg i inn den sosialkonstruksjonistiske forutsetningen som ligger til grunn for denne type analyse.

3.7 Overførbarhet og bekreftbarhet

Begrepet overførbarhet brukes når man spør om funn fra forskningsprosjektet har overføringsverdi til liknende tilfeller. Kan man bruke den kunnskapen man har funnet til noe annet som kan ha noen likhetstrekk (Johannessen mfl., 2016, s. 230-233)? Denne studien vil være basert på få informanter, og fenomenet som skal studeres er terapeuters erfaring med forsoning på familievernkantor, og funnene kan kanskje overføres til andre terapeutiske kontekster. Ifølge Johannessen mfl. (2016) er det å forvente at det ved en kvalitativ forskning fremkommer unike perspektiver som bringes inn i forskningen. Nettopp derfor er det viktig at funnene er et resultat av forskningen og ikke farget av forskerens egne subjektive meninger. Bekreftbarheten skal sikre dette. Videre om det er gjort annen tilsvarende eller liknende forskning som kan bekrefte resultatene. Dermed stilles det noen krav til å beskrive de beslutningene som er gjort gjennom hele forskningsprosessen, slik at det alltid er mulig for leseren å få innsikt i hvordan det er gjort. Som forsker må man være selvkritisk til gjennomføringen av prosjektet og være åpen rundt tidligere erfaringer, fordommer, skjevheter, avvik og oppfatninger som kan ha en påvirkning på tilnærmingen og fortolkningen. Om fortolkningene støttes i annen litteratur eller av informantene, kan bekreftbarheten styrkes (Johannessen mfl., 2016, s. 230-233).

3.8 Etiske utfordringer og problemstillinger

Ifølge Thagaard (2013) innebærer en kvalitativ tilnærming at man bringer frem en forståelse av sosiale fenomener, noe som betyr at fortolkning og hva forskerens forforståelse av analysedataene er, kan ha viktige metodologiske utfordringer knyttet til seg (Thagaard, 2013, s. 11). I min praksis som familieterapeut og sosionom har det å være transparent vært en viktig praksis, og jeg tenker at det er viktig å også være det i rollen som forsker. Etikk og verdigrunnlag må hele tiden oppdateres og «sjekkes inn med», og i et forskningsprosjekt vil det være viktig å være seg bevisst dette gjennom hele prosessen. Jeg må være klar over hvor jeg selv er til enhver tid, det kan være hvilken påvirkning jeg har på forskningen, ytre påvirkninger i mitt eget liv og dagsform. Jeg har også med meg en forforståelse inn i

prosessen og i intervjuene med informantene. Dette vil også påvirke dataene. Dette er viktige tema å reflektere rundt. Jeg har underveis deltatt i en studentgruppe hvor disse temaene reflekteres, noe jeg tror er nyttig med tanke på å holde temaet oppe. I forskning av sosiale fenomener sier Thagaard (2013) at det ikke er til å unngå at forskeren har en påvirkning (Thagaard, 2013). Videre er det viktig at forskeren er nøye på å håndtere datamaterialet på en forsvarlig måte, respektere privatlivet til informantene, holde identiteten deres anonym og uttale klart at det er lov å si nei til intervjuet og å trekke seg fra studien (Thagaard, 2013).

Sheila McNamee (McNamee og Gergen, 1999) i McAdam (2019) snakker om noen viktige begreper: refleksivitet og relasjonsansvar, som noe som er relevant i terapien og hverdagen, men også i en forskningsoppgave hvor man intervjuer individer. I slike samhandlinger beskrives tre viktige praksiser: 1) Selvrefleksivitet: Vi har et ansvar for hva vi bringer inn i samtalen. 2) Relasjonell refleksivitet: Det å ha en full åpenhet og tilstedeværelse for seg selv, den andre og samtalen. En bevissthet rundt hvordan vi påvirker gjennom hvordan og hva vi sier. 3) Relasjonell ansvarlighet: En oppmerksomhet på konsekvenser våre ord, følelser og handlinger har for klientene, og invitere klientene til å bli oppmerksomme på konsekvenser av deres ord, handlinger og følelser har på andre. Refleksjon rundt dette vil bidra til en større bevissthet om vårt ansvar i relasjon til andre og også bidra til at man ser ubalanse med hensyn til makt (McAdam, 2019, s. 226). Dette vil være en viktig utøvelse av ferdigheter som jeg tenker kommer til nytte og stadig forbedres gjennom økt bevissthet.

Som terapeuter har vi et ansvar for hvordan vi bruker språket (McNamee, 2015). Denne studien er ment som et bidrag til en bevisstgjøring av at språket vårt ikke tilsvarer et passivt redskap, men et bidrag til å opprettholde eller dekonstruere gitte sannheter og normer (Willig, 2008, s. 114-115).

Informasjon som er gitt i forkant av intervjuene har inneholdt tilstrekkelig informasjon om hvordan og hvor lenge dataene oppbevares, hva dataene skal brukes til, mitt og veileders navn og kontaktinformasjon, samt en forklaring på hva et samtykke innebærer og at det til enhver tid kan trekkes tilbake, med mindre masteroppgaven allerede er blitt publisert.

3.9 Kritisk diskursanalyse

Ifølge Willig (2008) kan en foucauldiansk diskursanalyse gjøres der «hvor det finnes mening» (min oversettelse). Denne kan brukes når ønsket er å finne ut hvordan vanlige folk konstruerer mening til et gitt fenomen eller begrep. Råmateriale til en foucauldiansk analyse kan blant annet innhentes gjennom å utføre semistrukturerte intervjuer og påfølgende transkripsjoner (Willig, 2008, s. 114.) Foucaults diskursanalyse stiller spørsmål om sammenhengen mellom hvordan folk tenker eller føler og hva de gjør. Den er opptatt av hva slags subjekter og objekter som blir konstruert gjennom diskurser og hva slags handlinger og væremåter som disse gjør tilgjengelige (Willig, 2001). Den vektlegger at diskurser letter, tillater, hindrer og begrenser hva mennesker kan si. Kritisk diskursanalyse handler om å identifisere og sette ord på det som ellers blir tatt for gitt, og å problematisere det som ellers forstås som naturlig og selvsagt (Hitching, Nilsen og Veum, 2011). Faircloughs tredimensjonale modell benyttes her som grunnlag for analysen. Teksten, den diskursive praksis og den sosiale praksis analyseres hver for seg. På bakgrunn av Faircloughs tredimensjonale modell kan en analysere og identifisere diskurser som oppstår i et dialektisk forhold mellom nivåene sosial begivenhet, sosial praksis og sosial struktur. Jeg vil i min analyse vil se på hva terapeutene sier om sin praksis rundt begrepet forsoning, beskrive og forklare hva de sier opp mot diskursene rundt forsoning, altså diskursiv praksis. Jeg vil videre se det terapeutene sier i lys av samfunnets rådende diskurser, altså sosial praksis.

I min studie skal jeg forske på hvordan familieterapeuter forstår begrepet forsoning, i lys av dette forskningsspørsmålet:

1) Hvilke idealer om forsoning er rådende i familieterapien?

Mitt mål vil være å se nærmere på hvilke diskurser som er rådende blant utvalgte familieterapeuter som jobber ved et familievernkontor opp mot diskurser som er rådende i samfunnet.

3.9.1 Analysestegene

Steg 1 Diskursive konstruksjoner

Analysens første steg er forskerens første lesning av teksten som betyr å se på hvordan diskursive objekter blir konstruert i teksten. De diskursive objektene det fokuseres på vil avhenge av forskningsspørsmål. Her har jeg sett på hvordan begrepet kan forstås.

Transkripsjonene er gjennomgått for å se etter nøkkelord og mønstre i teksten; ord som brukes i stedet for forsoning, og ord som brukes i stedet for å referere til begrepet. Ord som går igjen i funnene er reparasjon, tilgivelse og aksept. Willig (2008) presiserer at det er viktig å ikke bare se etter nøkkelord, men også etter implisitte og eksplisitte referanser for det som forskes på (s. 115). Jeg har sett etter ord og uttrykk som implisitt og eksplisitt peker i retning av forsoning, som tilgivelse, reparasjon, unnskyldning, aksept, falle til ro med, leve videre med.

Steg 2 Diskurser

Etter å ha lest transkripsjonene med et åpent engasjement i første steg, er hensikten å gå mer systematisk inn i teksten. Målet er å finne hvilke temaer som trer fram og forskjellene mellom konstruksjonene. Hva slags diskurser er det som er influert av samfunnet og som kan reflekteres inn i terapeut–klientrelasjonen. Jeg ser nærmere på de kulturelle, sosiale, terapeutiske og religiøse diskursene, og hvordan de samme diskursive objektene konstrueres på ulike måter (Willig, 2008, s. 115). Jeg kan se at forsoningsbegrepet benyttes gjennom ulike diskurser, altså terapeutiske, sosiale, kulturelle og religiøse. Et eksempel, på en sosial, kulturell, men også psykologisk diskurs, er ideen om at forsoning bidrar til en bedre mental helse. Et eksempel på en faglig diskurs i familievernet er ideen om at forsoning mellom foreldre bidrar til bedre oppvekstvilkår for felles barn.

Steg 3 Språkhandlinger

Dette steget innebærer å undersøke de diskursive kontekstene hvor objektene er konstruert, noe som gir muligheten til å se nærmere på hvordan tema blir konstruert gjennom språket, samt å stille spørsmål ved hva som er fordelene ved å konstruere objektet på denne måten (Willig, 2008, s. 116). Å se nærmere på språkhandlinger i teksten gir mulighet for en dypere forståelse av ulike konstruksjoner av de diskursive objektene, fordi man kan stille spørsmålet ved om hvorfor det sies på akkurat den måten. Språkhandlinger påvirker hva som kan sies, når og av hvem. Hvordan kan vi se på språkets funksjon og hvordan kan det relateres til andre synlige konstruksjoner i samfunnet (Willig, 2008, s. 116). Altså hvilke ord terapeuter bruker for å omtale forsoning, samt hvordan de forteller at de arbeider med forsoning. I funnene kan jeg blant annet se at terapeutene trekker på ulike teoretiske metoder som Emosjonsfokusert familieterapi (EFT), språkssystemisk familieterapi og traumeforståelse som forklaringsmodell for hva som skjer i hjernen som en del av sorteringsarbeidet.

Steg 4 Posisjoneringer

Det fjerde steget omhandler å se nærmere på hvordan informantene inntar sin subjektposisjon i forhold til temaet, hvordan de inntar sin terapeutrolle og snakker om temaet som viktig eller mindre viktig (Willig, 2008, s. 116). Et eksempel er hvordan en terapeut kan snakke om fenomenet forsoning utfra privilegier som faglig posisjon eller utdanningsnivå, samt hva vedkommende snakker frem som viktig eller ikke, bringer frem. Hvilke konflikter har terapeuter erfaringer med som løsbare, og hvilke er det som vanskelig lar seg løse? Gjennom en terapeutisk diskurs som omhandler å hjelpe med for eksempel at konflikter er mulig å løse, kan terapeutiske intervensjoner bidra til at klientene får hjelp til å sortere og bearbeide det de strever med, og dermed kanskje forsoner seg.

Steg 5 Praksis

I dette steget ses det nærmere på forholdet mellom diskurser og praksis. Målet er å se systematisk etter hvordan diskursive konstruksjoner og subjektposisjoner kan utvide eller begrense handlingsmulighetene. Diskurser begrenser hva som kan bli sagt og gjort gjennom hvordan de oppfattes av allmennheten, i likhet med non-verbal praksis som også former og sier noe om deler av diskursene. Når informantene sier noe om eller snakker frem et fenomen, ligger det implisitt som et fellestrekk at de er i familievernet og kanskje uttaler de gjeldende diskursene innenfor de rammene de er i. På denne måten kan funnene virke bekreftende og reproduserende på allerede dominerende diskurser innen familievernet, for eksempel tatt-for-gittheter som at barn har best livsbetingelser når foreldre er sammen og enige. Analysens steg kartlegger handlingsmulighetene innen de diskursive konstruksjonene som kommer frem i funnene (Willig, 2008, s. 116-117).

Steg 6 Subjektivitet

Siste steg i analysen utforsker forholdet mellom diskurs og subjektivitet. Diskurser muliggjør visse måter å se verden på og visse måter å være i verden på. Både sosiale og psykologiske realiteter konstrueres i disse diskursene. Når personen står i en posisjon, så vil personen se verden fra denne posisjonen. Forskeren ser etter konsekvenser av å ta ulike posisjoner (Willig, 2013, s. 133). Vi kan i ulike posisjoner snakke ulikt om samme fenomen, for eksempel terapeutposisjon versus klientposisjon. Et eksempel er at informantene er influert av for eksempel en EFT-tilnærming der følelser er i fokus og ses som en intervensjon som gjennom å få tilgang til følelser vil løse relasjonelle utfordringer. En slik normert måte å se og forstå relasjonelle utfordringer på vil kanskje stå i veien for å forstå hva klientens utgangspunkt er. Et annet dilemma kan være om det er forsvarlig å anvende EFT for å oppnå forsoning i relasjoner der det kan ha vært uttalt vold, eller ikke avdekket om det er vold i relasjonen.

I tillegg til disse stegene tar en foucauldiansk analyse med seg språkhandlinger som ikke uttales eksplisitt, men som kommer frem gjennom diskurskonstruksjoner som for eksempel:

Når det da endte sånn så er det bare helt virkelig, masse vitaminer å være med på en forsoningsprosess. Det er veldig givende, og jeg tenker det er det som gir jobben den virkelig store meningen.

Språkhandlingen i dette utdraget «gir jobben den store meningen» peker på ideen om at terapeuters dyktighet og suksess defineres gjennom at terapeuten mestrer å løse konflikter i relasjoner og at hvis du ikke løser de så er du en ikke en vellykket terapeut. I en familievernkontekst vil den terapeutiske diskursen være å fasilitere slik at klientene får bedre relasjoner og at forsoning skjer. Det å jobbe med mennesker som strever, kan over tid være utarmende, da terapeuter ikke alltid får direkte tilbakemeldinger på om de gjør en god eller dårlig jobb.

3.9.2 Analyseprosessen

«Ethvert begrep vi anvender, eller ethvert navn vi gir et fenomen, er vår tolking av en situasjon og vår punktuering» (Jensen, 2009, s. 37). Jeg er bevisst på at analysen er begrenset til min egen situerte forståelse og tolkning av materialet, og at mine punktueringer vil være subjektive og dermed kunne påvirke fremstillingen. Kategoriene jeg har valgt å trekke sammen og sitatene som blir løftet frem i studiens diskusjonsdel kan derfor forstås på flere måter, og kunne ha vært presentert annerledes.

Ulike diskurser kan eksistere side ved side og virke støttende, reproduserende eller motstridende. Diskursene kan også gli over i hverandre slik det forekommer i noen av studiens funn. Jeg har funnet fem diskurser i arbeidet med datamaterialet. Funnene i tekstene har flere nyanser, men etter min fortolkning er alle funnene tydelig kommet frem gjennom utsagnene i utvalget. Hoveddiskursene vektlegges og presenteres videre i studiens diskusjonsdel. Gjennom å bruke Willigs (2013) kritiske diskursanalyse har jeg i transkripsjonsmaterialet mitt identifisert de mest sentrale diskursene rundt forsoning: Den faglige diskursen, den religiøse diskursen, den psykologiske diskursen, diskursen rundt familien og den sosiale og kulturelle diskursen.

3.10 Etterprøvbarehet

Datamaterialet som studeres gjennom en diskursanalytisk metode vil alltid være sosialt konstruert i motsetning til data hentet fra naturgitte fenomener innen naturvitenskapen. Jeg som forsker vil være en del av den sosiale verden, og det vil være vanskelig å gi helt objektive beskrivelser av de data som jeg har fremhevet. Siden målet er å forstå et fenomen bedre, heller enn å forklare, vil resultatene av analysen bære preg av min fortolkningsprosess og hva jeg forstår som mening i den skapte konteksten (Hitching mfl. 2011, s. 19-20). Hitching mfl. hevder at en innvending mot kvalitativ forskning er at den er mindre stringent og transparent, og spørsmålet om hvor gyldige og etterprøvbare funnene i en diskursanalytisk tilnærming er, gjør seg gjeldende. Bevissthet rundt hvilken slutningsform man benytter, og hvilken status forskningsresultatene kan gi, er viktig. Forholdet mellom kontekst og kommunikative handlinger innen diskursiv analyse er viktig. Samtidig vil alle resultater som bringes frem av kontekstuell relevans kunne vurderes som abduktive. Det betyr at den viten som bringes frem vil måtte betraktes som kvalifiserte antagelser og hypoteser om det fenomenet som undersøkes, og ikke som sikker kunnskap i positivistisk forstand (Hitching mfl. 2011, s. 19-20). I Faircloughs tredimensjonale modell for kritisk diskursanalyse settes det opp et skille mellom to ulike nivåer av analysen, beskrivelser av teksten og fortolkning av teksten, som i seg selv vil være utfordrende. Kritikere hevder at det vil være umulig og selvmotsigende å kunne analysere diskurs både nøytralt og kritisk samtidig. Ifølge Wodak (2006) i Hitching mfl. (2011) er det umulig å få til nøytrale deskriptive diskursanalyser. All analyse av språklige fenomener er i utgangspunktet definert ut fra forskningsspørsmål som videre er drevet av forskerens verdier og interesser. Det betyr at alle fenomener som er menneskeskapte kommunikasjonsmåter vil måtte forklares, forstås og fortolkes. Det vil derfor være mer presist å vise til at diskursanalysens prosedyre gjøres mest mulig transparent, eksplisitt og sammenhengende, og på den måten gi mer validitet til analysen. De funn og konklusjoner som blir presentert må rekonstrueres og forklares i lys av hvordan man har kommet frem til de fortolkningene som presenteres som funn (Hitching mfl., 2011, s. 20).

4 Presentasjon av funn og analyse av datamaterialet

I dette kapitlet presenterer jeg de funnene fra intervjuene som jeg ser på som relevant med utgangspunkt i studiens problemstilling og tematikk. Jeg presenterer funnene og diskuterer dem fortløpende opp mot de diskursene jeg har sett. Hensikten er å belyse med utgangspunkt i tema og forskningsspørsmålene. Diskursene som presenteres har jeg funnet innenfor andre fagdisipliner, da det ikke er så utbredt forskning som omhandler begrepet forsoning innen familierapien, og enda mindre i familievernet. Funnene er analysert, og diskursene ses adskilte, men jeg ser at de også er overlappende. Målet er å se på forsoningsbegrepet ut ifra hva informantene snakker om, og å knytte det opp mot forsoning gjennom ulike diskursive perspektiver. Perspektivene jeg har valgt meg ut er følgende: terapeuten, forsoning og sosiale strukturer.

Betydningen av å se på hva som peker seg ut på et individuelt og relasjonelt nivå, samt på et mer overordnet nivå, ser jeg som en del av analysen. Herunder vil det være av betydning å se på hvilke forsoningsdiskurser som florerer rundt familie, terapi, religion, fag og samfunn. Fra et religiøst utgangspunkt vil det være tråder fra hvordan forsoning historisk sett har influert individer og relasjoner. Fra et terapeutisk utgangspunkt vil det være av betydning å se nærmere på hva som eksisterer av faglige diskurser rundt forsoning. Fra et samfunnsperspektiv vil det være av betydning hva som ligger av makt og innflytelse på hvordan et samfunn skal fungere.

4.1 Diskursene

Her presenteres de ulike diskursene som er identifisert. Som nevnt tidligere er diskurser måter språk brukes på for å uttrykke og formidle ideer, konsepter og meninger innenfor en bestemt kulturell, sosial og faglig sammenheng, De står sentralt for å forstå hvordan samfunnet kommuniserer og hvordan maktstrukturer kan påvirke hvordan informasjonen formidles (Lock og Strong, 2010 og Øfsti, 2010). I det følgende er konteksten familierapeuters ideer rundt forsoning i deres arbeidshverdag.

4.1.1 Den psykologiske diskursen

Den psykologiske diskursen omhandler at vi må forsone oss for å få en bedre mental helse. Denne diskursen sier at individet må forsone seg for å få en bedre psykisk helse – den fremtrer veldig sterk, den sitter i ryggmargen på folk. Den er både sosialt, kulturelt og faglig forankret.

4.1.2 Diskursen om familien

Ideen om familien, hvordan forstår vi familiebegrepet, både sosialt og kulturelt, i den tiden vi lever i nå, og hvordan den influerer på terapeutene, vil være interessant å se nærmere på. Vi har lenge hatt en ide om den store lykkelige familien, som ofte har ett utfall, nemlig det å skuffe. Forsoningsbegrepet kan like gjerne handle om behovet for å få en avstand fra familien, som vil være med på å gjøre det lettere å forsone seg med ulikheter. Familien som begrep er i ferd med å smuldre opp. I krysningsfeltet mellom ideen om den store lykkelige familien og behovet for grenseoppganger for hvordan individet lever sitt liv, opplever mange at disse ikke går sammen fordi samfunnet krever andre måter å relatere seg til familien på.

4.1.3 Den faglige diskursen

Faglig diskurs rundt forsoning og tilgivelse er en viktig del av filosofi, psykologi, sosiologi, teologi og andre samfunnsvitenskapelige felt. Diskusjoner om temaene involverer ofte spørsmål om moral, etikk og menneskelig atferd. Som familieterapeut er jeg inspirert av den overordnede sosialkonstruksjonistiske diskursen som hevder at det er gjennom samhandling og språk at endring skjer. Det samsvarer også med det epistemologiske ståstedet for denne oppgaven. Familievernets verdigrunnlag er å bidra til å bedre en samspillsdynamikk mellom foreldre, styrt av ideen om at det avstedkommer bedre livsforutsetninger for barn. Meklingsordningen i familievernet representerer også en diskurs som omhandler at selv når foreldre skilles, skal likevel barns livsbetingelser ivaretas i form av at de skal ha trygge og forutsigbare rammer omkring samvær med begge foreldre. Den faglige diskursen sier noe om at vi som terapeuter skal hjelpe til med å løse relasjonelle utfordringer og hjelpe

klientene til blant annet en bedre kommunikasjon. Dette er en sterk faglig diskurs som omhandler terapeuters ønske om og ansvar for å løse opp i det som virker uløselig for de involverte. Dette kan bety at om dette innfris opplever terapeutene suksess og lønn for strevet. Hjelperdiskursen handler om å kunne være til hjelp, å bety noe og gjøre en forskjell for menneskeheten. Jeg tror den ligger dypt forankret i motivasjonen for å bli en terapeut, kunsten å hjelpe. Det å gi et mer begripelig språk til det som oppleves som vanskelig er terapeuters primæroppgave.

4.1.4 Den sosiale og kulturelle diskursen

Kulturell og sosial diskurs rundt forsoning og tilgivelse varierer avhengig av kultur, samfunn og historisk kontekst. Generelt sett spiller kulturelle og sosiale faktorer en betydelig rolle i hvordan begrepene forstås og praktiseres. Religion, tro, kulturelle normer eller sosiale tradisjoner kan være førende for hva som oppmuntres og ikke. Religiøse læresetninger spiller en betydelig rolle i mange samfunns forståelse av fenomenet forsoning. Noen religioner fremmer aktivt tilgivelse som en dyd, mens andre vektlegger gjenopprettelse gjennom bot og handlinger. En overordnet sosial og kulturell diskurs tangerer rundt hva et godt foreldreskap er. En sosial og kulturell diskurs omhandler ideen om at foreldrekonflikter skaper dårligere omsorgsbetingelser for barn. Vi må tilgi og forsones fordi uten det kan vi ende opp med å bli bitre. Forventningene om at den andre skal endre seg, er ofte dominerende. Å kunne skille f.eks. det å bli utsatt for et overgrep fra selvpplevelsen, og plassere ansvaret der det hører hjemme, er ofte sentrale problemstillinger. Derfor vil det være av betydning å se konteksten som en del av bildet. Den kulturelle og sosiale diskursen omhandler at mennesker gjør feil og at vi må tilgi. Hva tenker vi om de som mottar ytelser fra NAV, som gjør feil og mister sin støtte, når Erna og Sindre ikke møter noen formelle konsekvenser når det gjelder det antatte habilitetsspørsmålet? Det sirkulerer mange sosiale og kulturelle diskursive føringer på forsoning. I forbindelse med at #metoo ble brennaktuelt i nyhetsbildet i 2020, ble det ene etter det andre tilfellet som gjaldt Trond Giske brettet ut i media. I kjølvannet av disse hendelsene kom det noen stemmer frem som mente at dette

var blitt en urettferdig heksejakt. Her fremtrer diskursen om at vi må tilgi folk som har gjort feil, og når de har «sonet sin straff», må «heksejakten» opphøre. Spørsmål som anskueliggjøres i disse eksemplene er om det foreligger forskjeller når det gjelder klasse og tilhørighet i samfunnet. Ville reaksjonene, både positive og negative, vært de samme for en som hadde mindre innflytelse og makt? Å forsones kan styrke individets deltakelse i samfunnet. Dette kan antas å være en normativ forståelse av diskursen.

4.1.5 Den religiøse diskursen

Den kulturelle og sosiale diskursen vil ofte ha tråder til den religiøse diskursen som sier noe om at vi må tilgi vår neste, at vi må forsones oss med at ting er som de er, at hevn er destruktivt, og at vi selv er med på å gjøre vår indre og ytre verden til et bedre sted. Den religiøse diskursen som omhandler å vende det andre kinn til, oppfordrer oss til ikke å bære nag til den som påfører oss urett. Den som tilgir, er større enn den som ikke tilgir. Ideene om forsoning tangerer rundt en kjærlighetsdiskurs, rundt agapebegrepet som har sin opprinnelse fra gresk filosofi og kristen teologi. Agape beskriver en kjærlighet som er ubetinget og som ikke forventer noe i retur, og beskrives ofte som den høyeste og mest moralske formen for kjærlighet. Agape-kjærligheten er en viktig del av religiøse og filosofiske kontekster hvor betydningen av kjærlighet, medfølelse og omsorg for andre står sentralt. Forsoning innen religiøse termer er tett forbundet med frelse. Diskurser som «det er menneskelig å ha eller gjøre feil», «den som tilgir er den som er guddommelig» eller «å vende det andre kinn til» er ideer om at tilgivelse er en dyd og en vei inn til å leges sjelelig som ofte fremmes av religiøse eller terapeutiske rådgivere (Jones, 2007, s. 150-151). Ifølge Jaco S. Dreyer (2012) gir alle religioner en forklaring på menneskets tilkortkommenhet og feilbarlighet, og fenomener som tilgivelse og forsoning er en integrert del av troen og ofte et sentralt tema i salmer og bønner (www.researchgate.net). Der mennesker kan trenge forklaringer på hvorfor ting er som de er, kan de religiøse tekstene bidra til å tilgi og forsones med urett.

4.2 Forsoning er et nøkkelområde i jobben i familievernnet.

Informantene ble invitert til å reflektere rundt hvordan de forstår fenomenet forsoning i sin kontekst som familieterapeuter i familievernnet. Under dette funnet vil hensikten være å finne hvilke diskurser som ses og snakkes frem av informantene. Funnene viser at informantene er influert av den faglige diskursen, diskursen om familien og den psykologiske diskursen rundt forsoning.

Det er nok et veldig viktig begrep som henger bak der som en av de store knaggene tror jeg, for jeg jobber jo mye med par, men også av og til individuelle samtaler, men der parproblemer er temaet da. Jeg jobber også med barn og familie samtaler og flergenerasjonssamtaler, og det er nok et nøkkelområde som på en måte er en del av det å jobbe sånn som jeg gjør da, så det er et viktig tema.

(Sara)

Så litt sånn paradoksalt at en på den ene siden tenkte at: Oj, det er ikke et begrep jeg bruker veldig ofte i hverdagen min, og på den andre siden når jeg får tenkt meg mer om, så tenker jeg: Men det er jo det alt handler om. Fra parterapi, fra familieterapi til foreldresamarbeid. Jeg tenker det er dette feltet vi egentlig jobber med. Muligheten til forsoning.

(Ragnhild)

For vi jobber jo med konflikter og tillitsbrudd og tapsfølelse. Det er jo innenfor det feltet jeg tenker at reparasjon, forsoning og tilgivelse, alle disse ordene er jo veldig viktig i det feltet vi jobber i.

(Frida)

Jeg tenker jo litt sånn at det er ikke det jeg har veldig høyt oppe i bevisstheten når jeg går ut på venterommet og henter klienter, det er det ikke. Jeg prøver nok å møte folk uansett tema med blanke ark, men jeg er nok litt opptatt av forsoning på mange felt. Jeg blir først veldig oppmerksom når det er snakk om ulike typer utroskap eller tillitsbrudd i relasjonen mellom klientene, og det er jo tema vi er innom oftest.

(Karianne)

Saras uttrykksmåte «veldig viktig begrep som henger bak der» og Ragnhilds utsagn «Oi, det er ikke et begrep jeg bruker veldig ofte i hverdagen min» peker henholdsvis på en erkjennelse om at begrepet er i bakgrunnen og på en overraskelse om at hun antagelig ikke har tenkt så mye på å bruke begrepet aktivt. Selv om begrepet forsoning ikke brukes eksplisitt i beskrivelsen av mandatet, kan familievernets oppdrag forstås som relasjonelt fordi det handler om å hjelpe familier i kriser, vansker og konflikter, dermed tolkes inn implisitt.

Utsagnene «men det er jo det alt handler om» og «det er nok et nøkkelområde» peker på den store plassen forsoningsbegrepet har i deres praksis. Disse uttalelsene tolker jeg som at informantene opplever at forsoning er et hovedområde i deres praksis. Jeg oppfatter utsagnene som normerende for hva som er kjernen i arbeidet. Ideen om at forsoning er et sentralt tema, peker på de faglige diskursene, så vel som de sosiale og kulturelle diskursene, men også den psykologiske. Utsagnet «Muligheten til forsoning» speiler den overordnede faglige diskursen om at familievernet er et sted der klienter kan få hjelp til sine relasjoner og underbygger det som står i loven om familievern: «Familievernet er en spesialisttjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien» (Lov om familievernkontorer – Lovdata). Begrepet forsoning vises ikke til i loven om familievern, men oppdraget kan forstås relasjonelt i den hensikt å hjelpe mennesker i kriser, vansker og konflikter. På Bufdirs nettsider står det at familievernet tilbyr hjelp i form av

samtaler og kurs til par og familier med barn (Bufdir.no). Kleiven beskriver forsoning som et sentralt tema innenfor forskning, og hevder at det er i praksisfeltet det fremtrer, det betyr at i den konteksten praksisfeltet er presentert, vil være styrende for hva som blir fokus og tilnærming (Kleiven, 2020). Dermed blir konteksten familievernet representerer styrende for hvilken inngang informantene opplever at de har i forhold til forsoning. En mulig faglig diskurs blir i familievernet å bidra til en bedre samspillsdynamikk mellom foreldre som gir barn bedre livsvilkår. At foreldres samspillsdynamikk har påvirkning på barns forutsetninger, blir den overordnede forståelsen som både står nedskrevet i loven og beskrives gjennom hva som er mandatet. Derfor kan det være med på å skape normative forståelser av hvordan man skal jobbe med slike saker. En overordnet sosialkonstruksjonistisk faglig diskurs er ideen om at det er gjennom samskaping at endring skjer og at vi samskaper ny forståelse gjennom språk og dialog. Dette vil dermed være med på å styre familieterapeuters inngang til slike saker. Ifølge Lorås et al. (2017) er systemisk terapi basert på forståelsen om at utfordringer mennesker står i, best løses i det spesifikke relasjonelle systemet og kontekst de oppstår i (Lorås mfl., 2017, s. 134-149). Fordi det beskriver utgangspunktet for familieterapeuters måte å se og forstå på og dermed underbygger funnet denne forståelsen.

Dette vil ha betydning for hva terapeuter ser som løsning for å bedre relasjoner, samt hvilke briller de har på seg om hva som skal til. Hvilke diskurser om familie- og parforhold som ligger i det sosiale er med på å gi terapeutene retning i sitt arbeid, noe som også vil være med på å definere hva de tenker som viktig og mindre viktig. På den måten vil det være mange diskurser på ulike nivåer som influerer terapeutene.

Samtlige informanter enes om at det er et viktig nøkkelområde i arbeidet, og at det peker på ideen om at deres hovedansvar i arbeidet er å jobbe med å løse konflikter mellom klienter, i hovedsak i familier, mellom foreldre og par. Dette peker på den faglige diskursen om at det terapeutiske arbeidet er å hjelpe klienter til å bedre sine relasjoner.

Som vist i sitatene kan det sees at informantene tenker at forsoning er en del av det terapeutiske arbeidet som gjøres i sin helhet. De kaller det for et nøkkelbegrep, at ordene i

retning av forsoning, reparasjon og tilgivelse er viktige ord i arbeidet som helhet og at forsoningsbegrepet er et begrep som ikke brukes i hverdagen, men vises implisitt i arbeidet.

Ideen om familien i vårt samfunn sirkulerer rundt diskursen om «den store lykkelige familien» noe som kan være med på skuffe mange. Spørsmål rundt hvordan disse diskursene er med på å påvirke terapeutene, blir aktualisert. Forsoningsbegrepet er på en måte positivt ladet, hvor man kunne tenke seg at idet forsoning skjer, så blir det mulig å ha en nærere og tryggere relasjon. På en annen side kan forsoning være å legge inn en distanse i relasjonen, som kan fungere som en beskyttelse og forutsigbarhet på et individuelt nivå.

De sosiale og kulturelle diskursene viser seg også i ideen om at par- og foreldrekonflikter skaper dårligere livsvilkår for barn. En diskurs om foreldreskap er normene for hva et godt foreldreskap er inkluderer den ideen om at man skal komme til enighet om samværsordning rundt barn ved samlivsbrudd. Dette er også lovpålagt ved samlivsbrudd gjennom meklingsordningen, hvor foreldre må møte hos en mekler for å finne gode løsninger for barn og samvær. På den måten blir det også en faglig diskurs som informantene er influert av.

4.3 Forsoning og fremmedgjøring

Informantene undrer seg over hvorfor forsoningsbegrepet ikke er mer brukt, og beskriver hvordan begrepet omformuleres til andre ord som å reparere, akseptere, leve med, tilgi og bearbeide. Dette funnet sier noe om at selv om forsoning ligger sentralt i arbeidskonteksten, altså implisitt som en terapeutisk inngang til konflikter, tillitsbrudd og svikopplevelser, så er det ikke eksplisitt brukt som begrep i hverdagen.

Noen av informantene beskriver at begrepet har en religiøs klang, noe som kan være med på å skape distanse til begrepet. De er også opptatt av å ikke bruke begrepet aktivt, fordi det også kan skape for stor avstand fra det språket klienten selv bruker.

Jeg føler på en måte at det er veldig potent til stede hele tiden, men hvis jeg skulle telle hvor mange ganger det nevnes forsoning, det er der jeg lurer på om vi har det i en annen språkdrakt, på ett eller annet vis. Om vi snakker om det som noe annet enn forsoning. Og så ble jeg litt sånn: «Hvorfor gjør vi eventuelt det?» Og forsoning er jo et så fint og allment begrep som burde være lett å bruke på en måte. Men jeg lurer på og om det, er det for kristent. Har det en religiøs klang som gjør at det ikke er faglig nok?

(Ragnhild)

Ragnhild peker på at hun ser på forsoningsbegrepet som et hovedtema i hennes arbeidskontekst, men at hun ikke bruker selve ordet. Hun har en opplevelse av at begrepet er naturlig for henne og at hun ser det som et allment begrep. Samtidig har hun en refleksjon omkring om begrepet har en religiøs klang, noe som gjør at det ikke oppleves faglig nok. Det peker på ideen om at forsoningsbegrepet er beheftet med tråder til det religiøse. I det mer sekulære samfunnet vi lever i dag kan tråder til det religiøse ses gjennom språket vi bruker. Kan grunnen til at man ikke bruker forsoningsbegrepet være at informantene er redde for å bli tolket inn til religiøse rammer, og dermed gjør valg som er preget av at de er opptatt av å holde seg nøytrale for å fremstå som faglige nok? For de velger å bruke ord som de mener er mindre fremmedgjørende, lettere og nærmere språket til klientene. Selv om informantene tenker at det er forsoning de jobber med i rommet, anvendes ikke ordet. Det kan peke i retning av at informantene er redde for å bruke forsoningsbegrepet eksplisitt, til tross for at de implisitt er veldig opptatt av det.

Jeg tror kanskje jeg bruker mest metoder for å introdusere forsoning(..)så der foretar jeg sikkert en slags vurdering eller siling av hvem jeg introduserer for begrepet. I det siste så har jeg holdt en del buffer-kurs, og der skiller de veldig på det å si unnskyld, få tilgivelse og forsoning for eksempel[...]Jeg tror jeg prøver å bruke litt det språket de bruker også prøver jeg å utvide det litte granne med noe som er innenfor deres virkelighet. Ordet forsoning er nok ikke innenfor alles virkelighet. Det er det med «passe forskjellig».

(Karianne)

Karianne henviser til bufferkursmaterialet, og beskriver hvordan hun gjennom det har blitt bevisst og mer kjent med forskjellen på de ulike ordene som unnskyld, tilgivelse og forsoning. Hun presiserer også at hun innser at ordet forsoning ikke er så kjent for mange og blir dermed for langt fra klientenes språk. Derfor bruker hun heller språk som er passe ulikt klientenes eget. Dette kan indikere at forsoningsbegrepet er lite brukt, og oppleves fremmed for mange. Her illustreres det fjerde steget i Willigs (2008) diskursanalyse som omhandler å se nærmere på hvordan informantene inntar sin subjektposisjon i forhold til temaet forsoning, hvordan de inntar sin terapeutrolle og snakker om temaet som viktig eller mindre viktig (Willig, 2008, s. 116). Gjennom å heller bruke metoder (for eksempel bufferkurset) for å introdusere forsoning, indikerer det at informanten bruker alternativ veier inn, enn å snakke om forsoning som et tema.

I dag ville jeg kanskje brukt ordet å reparere, men da når jeg vokste opp så handlet det også om å be om tilgivelse[...] Sånn som den plansjen om den tredelte hjernen så jobber jeg ofte også litt for å forklare litt hvordan følelseslivet og fornuften vår overstyrer hverandre, så det er nok en del sorteringsarbeid vil jeg si.

(Sara)

Sara sier noe om at hun bruker andre ord enn forsoning og at hun heller knytter det opp mot ord som «reparere», men at hun i sin barndom brukte «tilgivelse». Igjen peker det på at forsoningsbegrepet oppleves som fremmed og ikke naturlig å bruke. Hun sier også noe om at hun heller går omveier for å gi en forklaring på følelser og fornuft, og dermed lager veier inn til et viktig, indre sorteringsarbeid. Jeg tolker dette også som en terapeutposisjonering, - at hun går inn i forklaringsmodeller som det er lettere for klienter å forstå. Jeg tolker det også som at hun forankrer kunnskapen inn i psykologien, gjennom å forklare hva som skjer i den tredelte hjernen. Dette kan tolkes som at det er vanskelig å bruke forsoningsbegrepet.

Og jeg tenker jo at noen ganger kan man tenke tilgivelse. Noen ganger kan man tenke reparasjon eller aksept, av tingene sånn som de er. Men man snakker ikke så

mye om det som forsoning. Man gir det noen andre ord, man gir det ord som tilgivelse, reparasjon. Og at det ordet kan kanskje være mer for noen knyttet opp mot religiøsitet, ikke sant? Forankring der. Men det er veldig interessant, for det er jo ikke nødvendigvis et ord som er religiøst.

(Frida)

Funnene så langt viser at informantene bruker klientenes ståsted i prosessen for å tilpasse språket etter hva som er naturlig for klientene, slik at det utgjør en passe forskjell og ikke oppleves fremmed for dem. Jeg forstår det som en slags famling rundt hva forsoningsprosesser er. Informantene oppgir ulike innganger til hvordan de implisitt jobber med forsoning selv om de ikke bruker selve begrepet. Når informantene tar i bruk generelle teorier og metoder så er det etter min mening bruk av makt, de lener seg på anerkjent og forståelig metodikk gjennom å vise til kurs og psykoedukasjon og på den måten rettferdiggjør og normaliserer de forsoning og tilgivelse. Samtidig fører usikkerheten rundt bruken av forsoningsbegrepet til at det blir en uklar inngang til hvordan forsoning kan brukes i terapeutisk sammenheng. Informantene famler rundt hvilke ord de skal bruke og de vet ikke helt hvordan de skal gå frem, selv om de sier at de personlig har et bevisst forhold til det. Når det vises i arbeidet og ikke benevnes eksplisitt kan det vitne om at det ikke er et felt det er snakket mye om i for eksempel familievernets faglige rammer for hvordan begrepet skal operasjonaliseres i praksis. Er dette et uttrykk for et behov for å løfte opp begrepet, i for eksempel fagmøter, for å få en økt bevissthet rundt felles bruk og forståelse av begrepet?

4.4 Forsoning i den lille og den store konteksten

Informantene vektlegger et sorteringsarbeid, det skilles på reparasjon, aksept, tilgivelse og forsoning. Samtidig kommer det frem at forsoning skjer både på et relasjonelt nivå og et individuelt nivå. Dette funnet handler om hvordan informantene forstår forsoningsbegrepet, og også hvordan forståelsen er påvirket og skapt i den større sammenhengen, det vil si at de ulike diskursene som florerer på et samfunnsnivå påvirker informantene i deres arbeid. Flere av terapeutene viser i sine språkhandlinger at de snakker frem forsoning som noe som er viktig for et godt liv, og at det er et viktig grep for å «komme seg videre i livet». Disse utsagnene tangerer rundt sosiale, kulturelle og faglige diskurser omkring begrepet forsoning. De snakker om forsoning mellom mennesker som relasjonelt helende, noe som trekker på den sosiale og kulturelle diskursen om at livet blir bedre gjennom at man forsoner med det som smerter.

Ja, jeg tenker umiddelbart at det er begge deler fordi det kommer jo mennesker inn her i individualsamtaler der de på en måte kanskje har hatt drømmer og håp for livet sitt som ikke ble sånn, men ofte så er jo det relasjonelt knyttet da. På en måte ja, individuelt, men ofte så er det i relasjon til noe eller noen at livet ikke ble sånn som det ble [...]. I hvert fall i forhold til par så er det relasjonelt til andre mennesker ja, det tenker jeg absolutt er knyttet opp til det. Litt mer vanskelig å definere det når du tenker på det individuelle.

(Sara)

Så både i parterapi og i familieterapien hvor en jobber med dyadene i relasjonene, så tenker jeg at forsoning er virkelig det en konkret jobber med at skal finne sted her og nå i rommet hos oss. En erfaring. En opplevd erfaring av at noe forsones. At det går fra en utrygg relasjon til en tryggere relasjon. Villigheten til å ville stå i smerte da på ett eller annet vis, fordi at kjærligheten må være så veldig mye bedre. Man har sett

noe som man ikke står, man har ikke begge beina plantet i det, så det er ikke en erfart opplevelse av trygghet, men det der håpet om trygghet. Håpet om at vi skal lykkes, håpet om at vi skal få til det jeg bare akkurat nå ser smakebitene av, det er helt sånn enormt sterkt i mennesket da. Og det har imponert meg!

(Ragnhild)

Forsoning kan jo være mange ulike ting. Og jeg tenker jo at noen ganger kan man tenke tilgivelse. Noen ganger kan man tenke reparasjon eller aksept, av tingene sånn som de er. Noe handler jo om å forsones seg med hva kan jeg ikke forandre på, hva må jeg liksom leve videre med, og hva trenger jeg tilgivelse for, for å kunne gå videre og hva må jeg få tilgitt, eller hva krever det av meg å tilgi en annen for at vi skal komme videre. Så det er på så mange nivå.

(Frida)

Også synes jeg det er en fin måte å tenke om relasjon på fordi jeg liker tanken på at forsoningsarbeidet da, hvis man skal tenke på det, etter et tillitsbrudd eller etter en skuffelse eller krenkelse eller et brudd i relasjon, sånn at arbeidet må gjøres fra to sider, og det er jeg nok opptatt av. Når man snakker om sånn relasjonelt arbeid, så tenker jeg at det handler både om å forsones seg med seg selv og den man er og det man gjør og har gjort, som jeg er opptatt av, og i relasjonelt arbeid også da om at forsoning handler om å leve videre med det som har skjedd.

(Karianne)

Funnene viser at informantene har gjort seg noen refleksjoner om forsoningsprosesser som er mulig å gjøre både på individnivå og relasjonelt nivå. Her ses psykologiske og faglige diskurser som sier noe om at det er sunt for den mentale helsen å forsones og tilgi. På det relasjonelle planet handler det om å forsones seg med det som er vanskelig i møte med en annen person, og dermed er også en inngang til en bedre mental helse. Det fremgår også av

funnene at forsoning er en prosess som kan ta tid. Skilsmisse, barnefordeling, utroskap er noen eksempler på sammenhenger hvor forsoning blir aktualisert i forholdet mellom mennesker. Slikt sett kan man si at ideene rundt forsoningsprosesser i en familievernkontekst, naturlig nok, trekker på diskursen om hva som er en familie og hva som hører innunder måter å se og forstå en familie på. Så er det samtidig viktig å erkjenne at forsoning ikke alltid har relevans, fordi det ikke er grunnlag for det eller ikke anses som mulig.

4.5 Forsoningsbegrepet med tråder til egen religiøse tro

Et av hovedfunnene mine er at samtlige informanter har eller har hatt en religiøs kristen tilknytning, og det i seg selv er et viktig funn. Det er interessant at det nettopp er familieterapeuter med kristen bakgrunn som har respondert positivt på forespørselen om å være informanter i studien min. Informantene har selv noen refleksjoner rundt sin religiøse bakgrunn i form av at de derfor er mer bevisst på forsoningsbegrepet. To av informantene har i oppveksten blitt kjent med forsoningsbegrepet gjennom familiens tro eller kirketilknytning. To informanter har gjennom nåværende tilknytning til egen kristen tro en bevissthet rundt begrepet. Samtlige opplever det som en fin egenerfaring å ha den religiøse forståelsen med inn i terapeutiske kontekster og trekker inn sin forforståelse som en styrke i det å forstå begrepet. Begrepet beskrives som komplekst:

Så i forhold til forforståelsen min så har jeg vokst opp i et religiøst hjem, kristent religiøst hjem hvor mine foreldre var ganske aktive i sin utøvelse av religion, og forsoning i kristen sammenheng er en viktig del i utøvelsen av det[...]så tenker jeg at forsoning har etter hvert blitt et begrep som privat er helt avgjørende i livet mitt [...] jeg knytter det opp mot veldig mye fint, men det kan også være litt vanskelig.
(Sara)

Også har jeg på en måte et forhold til det fra jeg var veldig ung, sikkert fordi jeg var i et sånt kirke-miljø, så det er et religiøst, jeg tror kanskje mer oppe i meg fordi jeg var en del av et sånt ungdomsmiljø hvor jeg hørte en del sånne ord som ble brukt[...] Grunnen til at jeg svarte på dette her, var jo fordi jeg synes det er et spennende tema, så det kommer nok ikke helt... Jeg går ikke i kirken lengre, men jeg bare har med meg temaer eller tanker, kanskje en bevissthet rundt det i livet mitt.

(Karianne)

Sånn personlig så er jeg kristen, det kan nok også spille inn. For liksom forsonings-tema er viktig i livet mitt. Det tenker jeg. Ja, og både tilgivelse og forsoning har nok alltid på en måte vært viktige byggesteiner for meg til det gode, altså, mitt gode liv da [...] Ja, det tror jeg nok er troen min. For der i den så møter jeg jo lidelse, traumene mine, meg selv som, altså, som fortapt, som en som trenger å bli forsonet. Det er på en måte budskapet der da. Så der har jeg på en måte fotfeste eller forankring i, og derfor blir det en opplevet følelse av forløsning. Så den der opplevelses-orienterte eksistensielle på dypet, den er nok av at jeg tenker at i troslivet mitt, i Gudsrelasjonen min, så har jeg opplevd forsoning. Der jeg har blitt ruppet hånden ut til, og har fått lov til å ta imot uten å tenke at jeg fortjener det, eller ja helt det skumle som jeg på en måte prøver å lede, hjelpe parene til å gjøre med hverandre, det har jeg erfart i Gudsrelasjonen min da. Så der henter jeg nok noe dypt.

(Ragnhild)

Det tror jeg kanskje knyttes til min tro[...]Og så tror jeg jo på en tilgivende Gud. Så det har jeg jo som en overordnet retning. Ikke en straffende eller dømmende. Ja. Det preger nok meg. Du kan si at forsoning for meg forankres mest i min religiøse tro.

(Frida)

Ut fra funnene tolker jeg det som at informantenes religiøse tilknytning tilsier at de har med seg tanker og meninger rundt begrepet forsoning. Jeg tolker at forsoning er noe informantene snakker om som noe positivt. Gjennom disse språkhandlingene snakker informantene frem de kulturelle og sosiale diskursene, men også den religiøse diskursen gjør seg gjeldende. De snakker om en oppvekst hvor praksisen var rundt en religiøs diskurs. Fra et kristent perspektiv er forsoning tett knyttet opp mot frelse som betyr «å bli gjort fri», der forsoning og frigjøring fra synd og ondskap gir frelse. Nåde og tilgivelse er essensielt, og menneskene trenger å bli forsont med gud og hverandre for å oppnå frelse (Ndla.no). Diskursen om å tilgi sin neste er kanskje lettere tilgjengelig for terapeuter som har et bevisst forhold til forsoningsbegrepet. Da kan man lure på hvilke føringer og motivasjon som blir liggende implisitt hos terapeutene når de får klientsaker som beveger seg i forsonings feltet. Dette er interessant fordi det kommer inn i landskapet der terapeuter samtidig skal ha med seg flere andre måter å se og forstå ting på. Terapeutiske overbevisninger kan ha påvirkning på hvordan de går frem i sitt arbeid der tilgivelse og forsoning er tema. Personlige overbevisninger for hvilke verdier som er foretrukne fremfor andre ha en betydning for hvordan terapeutene tror de skal gå frem i slike saker. Hva som trekkes frem som viktig, mindre viktig eller det som ikke snakkes om, vil være påvirket av terapeutens egne forestillinger om hva som er den foretrukne veien å gå.

Hvilken makt terapeutene har i forhold til hvilken påvirkning deres personlige overbevisninger har, vil være avhengig av hvilken bevissthet de har om et tema. Hvordan en terapeut tenker om begrepet forsoning, vil kunne være avgjørende i forhold til hvilke punktueringer de foretar. Hvis motivasjonen omhandler forsoning som løsning, hvilke valgmuligheter er da til stede? Spørsmål terapeuten stiller seg vil være med på å føre samtalen i den retningen terapeuten tenker på som forløsende, hjelpsom og viktig.

Bevissthet rundt forholdet mellom det personlige og det profesjonelle er viktig i arbeidet i familievernet. Funnene her trekker på det jeg tolker som den religiøse diskursen om at frelse er det som skal til for å ha et godt liv.

4.6 Prisen for forsoning

Informantene trekker på ideer om at forsoning er noe som er ønskelig, men trekker inn en forståelse rundt graden av krenkelsen som en avgjørende faktor. For eksempel i en viktig familierelasjon hvor det ikke er mulig å ha kontakt fordi prisen er for høy å betale i form av mental uro og engstelse. En befinner seg i en situasjon hvor det ikke lar seg gjøre å endre på eller skape en opplevelse av forsoning i relasjonen. Her kommer den individuelle forsoningen mange av informantene også snakker om i forsoningsprosesser.

Funnene viser at samtlige av informantene i utgangspunktet sier nei til det overordnede spørsmålet: Er det alltid mulig med forsoning? Forsoningsbegrepet er beheftet med smerte, det kan være vondt uansett hvilken vei man velger.

Nei, da kommer det igjen på hvordan man forstår begrepet. For hvis man skal forstå det som at det alltid ender opp med tilgivelse og så kan vi gå videre, og så bruker vi det ikke mot hverandre mer. Så kommer man noen ganger dit, men også at det ikke er mulig. At såret eller krenkelsen er så stor at det for eksempel ender med at noen går fra hverandre eller at man ikke får reparert det som er ødelagt. Men da kan forsoning også forstås som hvordan skal vi leve videre med det da? At det er sånn det ser ut. Alt blir for vanskelig. Hvordan skal det se ut for de partene som er berørt av det da. Så av og til kan det å tenke forsoning ikke alltid være reparasjon mellom noe som er ødelagt, men også en aksept over livet sånn som det ble.

(Ragnhild)

Nei, det tenker jeg ikke. Det kan være mange grunner til det. Det handler om grad av krenkelse, men det handler vel så mye som den som har grunn til å be om unnskyldnings evner å be om unnskyldning tenker jeg, be om tilgivelse. Eller å forsone seg. Hvis det kun handler om å gå videre, så tror jeg ikke det er håp rett og slett. Hvis man er villig til å se seg selv i speilet og er villig til å gå ned i det hullet sammen med den som føler seg veldig skuffet, såret eller krenket, å være i smerten der nede, da tenker jeg det kan være håp. Men hvis ikke han eller hun er villig til å gå

ned dit, så tenker jeg det er en vanskelig jobb å gjøre.

(Karianne)

Nei. I løpet av et samtaleforløp så tenker jeg jo der det har vært utøvet vold av ulik art da, hvor mennesker har blitt skadet, så er det for noen mennesker vanskelig å forsones seg selv om de kanskje har kommet seg ut av det eller fått avstand til det, så for noen har jeg opplevd at forsoning er veldig vanskelig. Det er for meg en måte å leve med noe uten at det rammer en hardt da, men for noen så rammer det dem for resten av livet. Så jeg tror ikke det er mulig for alle å bli forsonet med noe som har skjedd. Men så er det på en måte noe håpefullt i forsoningsbegrepet da at tenk om man kunne fått til en forsoning, for jeg har en følelse av at det gir en slags helbredelse.

(Sara)

Informantene har en felles opplevelse av at forsoning ikke alltid er mulig, spesielt der det er stor grad av alvorlige krenkelser eller konflikt. Ordet aksept trekkes frem som en beskrivelse av hvordan det er mulig å leve med noe som har vært vanskelig, og at det i denne sammenhengen handler om å forsones seg med seg selv. Dette vitner om en refleksivitet som handler om at informantene er bevisste på at det finnes temaer det er vanskelig å forsones med. På en annen side vises deres språkhandling at de snakker om at graden av krenkelsen er avgjørende for hva som er mulig å forsones med. Jeg legger merke til at de snakker om «graden» av krenkelsen og ikke hvordan krenkelsen har truffet den som er offeret. Hvem eller hva bestemmer hva som er gyldig eller stor nok grad? Informantene trekker likevel på ideen om at forsoning er et håpefullt begrep som gir helbredelse, som igjen er en normativ måte å forstå forsoningsbegrepet, noe følgende utsagn bekrefter: «Men så er det på en måte noe håpefullt i forsoningsbegrepet da at tenk om man kunne fått til en forsoning, for jeg har en følelse av at det gir en slags helbredelse». Jeg tolker det som at informanten trekker på ideen om at forsoning er noe som er en nøkkel til en bedre mental helse, at det å forsones betyr å helbredes. På denne måten kan diskursive

konstruksjoner og subjektposisjoner være med på å utvide eller begrense handlingsmulighetene (Willig, 2008).

4.7 Forsoning som en viktig faktor til arbeidsglede og motivasjon:

Hva tenker informantene rundt hva som er å regne som et vellykket behandlingsforløp? Funnene viser at samtlige informanter sier noe om hvordan de opplever at det bringer mening til arbeidet deres når de klarer å få til en forsoning i relasjonene:

For det er ingenting som gjør en terapeut gladere enn at klientene slutter også har de faktisk fått et bedre forhold. Så det er lønnsforhøyelse nesten for en skarve terapeut.

(Karianne)

Dette peker på den faglige diskursen om at funksjonen til terapeutene skal bidra til forsoning for å bedre relasjoner. Hva gjør det med terapeuten når det ikke lykkes med å skape forsoning, - er det gitt da at terapeutene har en underliggende faglig diskurs om at man er en vellykket terapeut dersom man får til forsoning? Altså ideen om at terapeutiske intervensjoner skal bidra til å bedre relasjoner og hvis man ikke får til det så er man ikke en vellykket terapeut? Hvis det er premisset så kan man lure på hva som skjer hos terapeuten når det ikke skjer en forsoning. Hvordan beskytter terapeutene seg og hva er deres opplevelse av slitasje og manglende motivasjon over tid? Ideen om at det å være «hjelper» vil trekke på diskurser om hva en hjelper skal hjelpe til med, – er det forsoning eller er det også hjelp til å få tak på det som er urettferdig, som i noen tilfeller kan være med på å få frem andre måter å se og være i verden på. Og som også gyldiggjør det å kunne holde oppe «krigsflagget» i håp om å beskytte seg selv fra å oppleve krenkelsen igjen.

I motsetning til det foregående funnet vil jeg trekke frem at flere av informantene uttrykker at de har hatt en mer eller mindre sterk motivasjon for å bli en «hjelper». Når de forteller om kliniske historier fra terapeutrommet beskriver de at der de får til forsoning i relasjoner, oppleves en mestringsfølelse over at de har bidratt til å få noe smertefullt og vanskelig til

ikke lenger å være smertefullt for klientene. Altså at informantene opplever en ekstra mening ved å være med på å reparere brudd i relasjoner.

5 Diskusjon

Det overordnede målet med denne diskusjonen er å utforske hvilke diskurser som danner grunnlaget for det terapeutiske arbeidet i familievernet, som er uttalt gjennom forskningsspørsmålet: Hvilke idealer om forsoning er rådende i familierapien?

En overordnet sosialkonstruksjonistisk faglig diskurs er ideen om at det er gjennom samskaping at endring skjer, og at vi samskaper ny forståelse gjennom språk og dialog. I det følgende vil jeg presentere diskusjon om ulike perspektiver som jeg tenker er relevant for denne studien.

5.1 Familiens forsoning – et nøkkelområde i familievernet

Utfra funnene tolker jeg det som at forsoning oppgis som et nøkkelområde av informantene, mandatet er som nevnt: «Familievernet er en spesialisttjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien» (Lov om familievernkontorer – Lovdata). Tilbudet er ment for par og familier med barn (Bufdir.no). Dette viser hvordan diskursen om familien vises både faglig og i kulturen. Forsoning og tilgivelse i en familie sirkulerer rundt diskursen om at blod er tykkere enn vann, familie er der alltid, venner kommer og går. Uansett hvor dysfunksjonell familie du har så er det uansett familien din, og i det ligger det mye avmakt det er ofte ikke et alternativ å bare gå. At informantene ser forsoning som et nøkkelbegrep peker på underliggende forståelser av hva jobben er og hvem det skal være til hjelp for. Dette sier noe om at det derfor vil være grupper i samfunnet som vil stå utenfor tilbudet. Som et velferdstilbud vil denne spissingen komme majoritetsbefolkningen til gode. Det normale opprettes gjennom at det dannes hjelpetiltak gjennom samfunnsstrukturer for dem. Ettersom familien betraktes som en bit av samfunnsstrukturens økonomi, vil det av økonomiske hensyn være

gunstig at familier fungerer sømløst. Derfor får enkelte grupper forrang i hjelpesystemet, noe som igjen peker på hvordan gjeldende diskurser blir skapt og er rådende på ulike samfunnsnivåer.

Informantene kjenner igjen fenomenet fra ulike kontekster, informantene sier at de har en opplevelse av at det de jobber med kan forstås som forsoning. Leer-Salvesen (2009) sier at selv om det ikke finnes en uttømmende definisjon av fenomenet forsoning, så kjenner vi allikevel fenomenet igjen når vi møter det. Informantene erfarer at både i mekling, parterapi og foreldresamarbeid handler arbeidet om å hjelpe mennesker til å få det bedre. Enten i form av å forsones seg med en situasjon, eller å hjelpe klientene til en bedre relasjon til den andre. Lorås et al. (2017) sier at «Systemisk terapi baserer seg på forståelsen av at menneskers utfordringer og vansker best kan løses innen det relasjonelle systemet og den kontekst de oppstår». Noe av kritikken setter spørsmålstegn ved om idealet rene relasjoner bare gjelder for enkelte grupper i samfunnet hvor refleksivitet er en kompetanse. Øfsti (2010) sier: «kritiske røster hevder at refleksivitet er en kompetanse spesielt tilgjengelig for middelklassen, og dermed faller premissene om den rene relasjon litt sammen og ender med å beskrive samlivsidealer som bare gjelder for visse grupperinger i kulturen» (s. 63) Noe som jeg tenker kan ha paralleller til mitt tema. Det at det i familievernet er enkelte grupper som har større tilgjengelighet til tilbudet, skyldes at familievernets mandat er lagt gjennom politiske føringer. Dette er føringer som reflekterer vår tids samlivsidealer. Gjennom for eksempel parterapi og foreldresamarbeid. Mens andre grupper i samfunnet som jo også er i relasjoner, ikke har muligheten til tilbudet, for eksempel aleneforeldre, single og andre type familieforhold.

5.2 Tilknytningsparadigmet

Funnene viser at informantene trekker på ideer der de benytter seg av ulike terapeutiske innganger for å snakke om forsoning og tilgivelse. En av ideene som særlig står frem er at de benytter seg av EFT i sine intervensjoner. Begrepet forsoning anses som viktig fordi vi lengter etter tilknytning, i parforholdet for eksempel. Men hva skjer når det har vært krenkelser? Hva gjør det med ens egen autonomi hvis man ikke står opp for seg selv? Og hva

skjer når forsoningen står så høyt i den terapeutiske verden at man blir utfordret på tvers av egen integrasjon – noe som kan ha alvorlige konsekvenser. Hvis man i et terapiløp klargjør hva som er forsoningens pris, vil dette kunne innebære en mer narrativ tilnærming. Man kan spørre seg om hvorfor vi ikke hører mer om det i materialet mitt, og om hvorfor det er fravær av dette i funnene. Bowlbys (1998) tilknytningsteori som er grunnlaget for voksen tilknytningsteori markerer en tid der vi lever i et samfunn som forfekter følelsenes plass i relasjoner. Den sosiale diskursen beskriver den plassen følelser har i samfunnet vårt. Følelser har en sterk plass som gjør at informantene anvender EFT. Ideen om at du må ha tilgang til følelsene dine for å kunne forsones, tangerer rundt en sosial og kulturell diskurs.

Erving Goffmann (2009) sier at hvorvidt eller i hvilken grad følelser teller, er direkte proporsjonalt med den sosiale statusen til den som har disse følelsene. Forsoning innen bufferkurset, EFT og tilknytningsteori er metoder som er i vinden og som også trekkes frem av informantene i undersøkelsen. For eksempel kan kritikken av EFT innen et kjønnsperspektiv være at kvinner ofte oppdras med at det er mer gyldig å ha et følelsesliv, dernest har de lettere for å snakke om det og derfor utviklet et mer avansert språk for følelser enn mange menn – sett utfra det heteronormative perspektivet. Derfor kan menn ofte falle litt utenfor i terapirommet fordi premisset for terapien, som er et følelsesspråk, skaper en skjevfordeling og ligger som et krav for at terapien skal være virkningsfull eller god. Han har kanskje ikke følelsesspråket like tilgjengelig og implisitt forankret hos seg. Spørsmålet blir hva gjør dette med terapien, og hva blir konsekvensene? Å se kritisk på en type metode og drøfte det opp mot systemisk tenkning, hvor en sirkulær tenkning er viktig, vil også stille spørsmål ved om EFT gir en mer lineær og psykologisk forankret forklaring til hvorfor en relasjon strever. I et maktperspektiv, vil den som behesker språket sitte med definisjonsmakten og også vil kunne være den som sitter med «retten» til å være forulempet.

5.3 Fravær av dekonstruksjon av språket

Funnene viser at informantene fremstår famlende og usikre på hvilke ord de skal bruke. Kan dette skyldes at de ønsker å praktisere en forsoningsrettet behandling, men ikke opplever at forsoningsbegrepet er en del av det faglige repertoaret?

Informantene er opptatt av at ukjente begrep kan virke hemmende, slik vi ser i funnet om at begrepet forsoning brukes lite. Det kan se ut som at bruken av begrepet forsoning fremstår ukjent. Kan dette forstås som en form for maktbruk?

Spørsmål som hvorfor er det mindre diskursiv dekonstruksjon av språket i måten terapeutene jobber på? Selv om begrepet forsoning ikke brukes som en språkhandling på en dominerende måte, ser jeg likevel på hvordan vi forstår begrepet, og hvordan det vises gjennom andre språkhandlinger. Begrepet forsoning ligger litt tilslørt i de nye begrepene og derfor blir det også uhåndterbart. Da min oppgave ikke har klientenes stemme, men terapeutenes, vil denne oppgaven bare ha terapeutenes stemme som den rådende, men det betyr også at terapeutenes opplevelse på vegne av klientene vil være grunnlaget for deres refleksjoner. Informantene sier noe om at det er i strid med den systemiske tenkningen. Sett ut fra grunnlaget for systemtenkningen så handler det om å jobbe fra et ståsted noe som innebærer en åpen, refleksiv og relasjonell tilnærming.

Om terapeuten hjelper til med å forstå den som har utøvd urett vil det da være med på å legge grunnlaget for en forsoningsprosess? Et diskursivt skifte i samtalen fra det religiøse til for eksempel språksystemisk, vil det bidra til å endre konstruksjonen? Alt vi forstår er knyttet til ord som igjen er konstruksjoner. Hvordan erstatter vi det i samtiden når vi forlater religionen?

5.4 Det religiøse, terapeutisk refleksivitet og ferdigheter

På hvilken måte er vi influert av disse begrepene? Når terapeutens personlige overbevisning er i retning av det religiøse, i hvilken retning vil språket og intervensjonene peke da?

Informantene bruker ord og vendinger i retning av det jeg oppfatter som en ubevissthet i

forhold til sin egen tro. Når informantene trekker på ideer om at det er «håp i forsoning» og at når forsoning skjer så er det «en lønnsforhøyelse for en skarve terapeut» så kan det indikere i retning av at informantene «føler» seg selv og ikke klientene. Altså terapeuten føler suksess som terapeut fordi det skjer en forsoning ergo er premisset lagt for hva som er riktig og galt. Forventningen om at hvis jeg er en god terapeut så får jeg til forsoning i relasjoner. Hvilke representasjoner av terapi fremmes gjennom dette? Hvordan vil ønsket om å lykkes kunne påvirke slike prosesser. Terapeutisk refleksivitet vil være med helt avgjørende for hvilken vei vi velger. At informantene har eller har hatt en religiøs, kristen forankring kan reflektere de diskursive konstruksjoner og subjektposisjoner de befinner seg innenfor. Det kan være med på å utvide eller begrense handlingsmulighetene. Diskurser begrenser hva som kan bli sagt og gjort gjennom hvordan de oppfattes av allmennheten, i likhet med non-verbal praksis som også former og sier noe om deler av diskursene (Willig, 2008, s. 116-117). Når informantene sier noe om eller snakker frem et fenomen, ligger det implisitt som et fellestrekk at de er i familievernet og kanskje uttaler de gjeldende diskursene innenfor de rammene de er i. Likeledes gjelder det om de har en overbevisning, lik en religiøs tro, kan det hende at de snakker frem forsoning som det “riktige”? Ut fra funnene kan det virke som at den religiøse diskursen gjør seg gjeldende som bekreftende og reproduserende på allerede dominerende diskurser innen familievernet. Sett i lys av at familierapiens historie startet på 1950-tallet via Kirkens familiekontor på grunn av en økende bekymring for blant annet skilsmisser, kan det hende at det fortsatt kan identifiseres tråder til de rådende religiøse normene for hvordan man så på for eksempel ekteskapet, konflikt og forsoning (Johnsen og Torsteinsson, 2012)?

Hvis man som terapeut er redd for ubehag og smerte i en ikke-forsoningsprosess, altså ikke har det alternativet om at det å ikke tilgi, kan være en legitim mulighet, og i noen tilfeller rett for den det gjelder, så vil man kunne stå i fare for å presse klienter inn i en fremtvunget og kanskje uekte forsoning- og tilgivelsesprosess.

Det er spor fra religiøs forankring som preger noe av det arbeidet som informantene beskriver at de gjør. Det er etter min vurdering et paradoks at informantene ikke vil

påtvinge egen tro og overbevisning over til klientene, men samtidig ikke inkluderer andre religioner eller kulturer i intervjuene. Jeg oppfatter det som at de ikke er åpne for at det finnes andre måter å se og forstå forsoning på. Informantene sier at de ikke bruker ordet forsoning fordi de tenker at det kan fremstå religiøst, men viser samtidig at de er influert av det religiøse, hva betyr dette? Selv om religion i vår tid ikke har samme posisjon som før, er det tydelig at kulturen er preget av kristne verdier. Når terapeutene har en assosiasjon til begrepet som religiøst, kommer informantene i en diskurskonflikt?

Vi ser en utvikling som kan få ulike implikasjoner for klinisk praksis: rammer snevres inn i familievernet. Muligheter for å gjennomføre et behandlingsforløp over lang tid snevres inn, og det innføres mer standardisering. Dette får konsekvenser for familier med utfordringer over lang tid, og for de med psykiske utfordringer, tilknytningsutfordringer eller vold i nære relasjoner, og det utfordrer tenkningen rundt EFT, og da særlig at det tar tid å reparere og skape trygghet.

5.5 Maktperspektivet og terapi

Lene Auestad (2023), PHd i filosofi, skriver den 14.10.23 i Klassekampen en artikkel om rasisme og omtaler saken rundt Ali Farah og ambulansesjåførene som forlot ham med alvorlige hodeskader i Sofienbergparken i Oslo. Hun bruker Ali Farah-saken som illustrasjon på hvordan maktforhold former hva som betraktes som sant, virkelig og gyldig. Jeg ser paralleller til mitt tema og hun setter ord på noe jeg har tenkt på når det gjelder forsoningsbegrepet. Hun henviser til Michael Balints trefase-modell for traumer, der i den første fasen er et avhengighets- og tillitsforhold, i den andre fasen skjer overgrepet enten en gang eller gjentatte ganger. Traumet blir komplett i tredje fase når den som har blitt utsatt for overgrepet søker forståelse, trøst eller anerkjennelse og overgriper svarer med å opptre som om ingenting har skjedd og hendelsen blir gjort uvirkelig. Hun sier at en vanlig måte å svare på en anklage om blant annet sexisme eller rasisme er utsagn som, «Jeg mente ikke å skade deg, du misforstår meg. Du er overfølsom». Dette peker på kravet om at den anklagedes intensjon er det som er sant og virkeligheten, mens den utsattes opplevelse ikke

er av betydning og heller ikke noe som gir mening. Slik sett er den utsatte invitert eller tvunget til å identifisere seg med overgriperen (Klassekampen.no). Som en parallell kan vi for et øyeblikk sette forsoningen inn i denne strukturen og tenke at det er det som skjer mellom partene i familievernet som kommer for hjelpes inn i forsoning. Auestad sier videre at idet maktstrukturens tredjepart kommer inn for å mene noe om saken, i hennes artikkel mediene, så vil det som blir sagt av overgriperen fremstå som logisk og det som er anklagers påstand fremstå som upassende. De faglige, sosiale og kulturelle diskursene kan være med å influere på som regnes som riktig og feil, og terapeuten kan stå i fare for å være tredjepart som fremmer strukturer som er med på å snakke frem det som er antatt riktig i nettopp disse konstruksjonene. For eksempel forsoning begrunnet med bedre mental helse. De fleste, sier Auestad, vil identifisere seg med majoritetssamfunnet. Altså inngruppen, som støtter seg på en sosial norm, hvor denne gruppen er den som definerer hvilken situasjonsforståelse som gjelder. Makt er en faktor som bestemmer troverdigheten og det å tilhøre majoriteten en annen. Slik sett vil en anklage om eksempelvis rasisme ramme også et gruppelem i majoriteten indirekte. Hvis den utsatte har pekt på noe problematisk ved en gruppe, hvordan vil det påvirke den individuelle i majoritetsgruppen (klassekampen.no)? På samme måte vil diskurser rundt forsoning være med på å påvirke hva terapeuter tenker og gjør ved forsonings spørsmål. Det å ikke ville forsones betyr at man er litt vanskelig. Ofte fremstår ikke-forsoning som et dårligere alternativ enn det å forsones, man holder krigsflagget oppe – i motsetning til å veive med det hvite flagget og be om fred og harmoni. Implisitt vil man ved ikke-forsoning ikke være en del av fellesskapet, altså majoriteten. Så da er man kanskje selv skyld i utenforskapet? Det krever paradoksalt sett styrke og mot å stå opp mot urett, fordi det vil representere at man tilhører en offergruppe, som i seg selv er belastende. Risikoen for å bli ytterligere utestengt, ikke bare fordi man ikke klarer å forsones seg med selve hendelsen, men fordi man gjør det vanskelig for andre, er til stede. Forsoningsbegrepet kan derfor oppleves som et overgrep når det kreves av offeret at vedkommende skal forstå og leve med det. Diskurser rundt tilgivelse og forsoning står sterkt i samfunnet, og blir dermed et forstyrrende element. Det kan ha et uttrykk som sier: Vis deg som den sterke og vær raus – nesten som en pille mot bitterhet. For terapeutene gir det

mening til arbeidet at forsoning skjer. Hvis premisset er til stede, hva skjer med stemmen til «offeret» i den sammenhengen? Hvis forsoning ikke skjer, blir terapeuten kanskje bærer av diskursen som informerer oss om at jeg ikke er en god nok terapeut- og i motsatt fall vil offeret bli bærer av byrden.

5.6 En overordnet diskusjon om funnene

Informantenes ideer om forsoningsbegrepet gjenspeiler både tiden og kulturen vi lever i. Når man undersøker et felt det ikke er forsket så mye på, er det nødvendig å skjele til andre fagdisipliner for å finne parallelle prosesser. I Siv Myra et al. (2018) sin forskning er terapeutene vel så mye influert av de sosiale og kulturelle diskursene som de faglige. Her ses forskningen gjennom et systemisk perspektiv, der det ses på hvordan de gravide rusmiddelavhengige kvinnene forstår og forvalter sin egen graviditet. På samme tid evner de å ta det ufødte barnets perspektiv. Terapeutene på sin side kommer i en skvis mellom faglige og sosiale og kulturelle diskurser. Den samme skvisen finner jeg i min forskning. Funnene viser at informantene både har en bevissthet rundt begrepet, samtidig som de fremstår famlende og utrygge når de faktisk skal aktualisere forsoning som et tema. Informantene i denne studien gir grunnlag for å spørre om teoretiske perspektiver i for stor grad er tilpasset den kulturelle konteksten og diskursene den produserer, noe som gjør det vanskelig å anvende kunnskap som utfordrer slike antakelser.

5.7 En forsoning ikke alltid mulig, eller ønskelig?

Forsoning og tilgivelse er i religiøs og psykologisk sammenheng å betrakte som en «juvel». Når terapeutene opplever at forsoning ikke alltid er mulig, så gjør det noe med deres verdensbilde, altså hvordan de opplever seg selv som terapeuter. Lar de seg resignere? I tillegg gjør det noe med deres menneskesyn. I kristen betydning er forsoning det største, og hva skjer når de er kristne selv og ikke klarer å skape en forsoning? Da rammer det

identitetsforståelsen, selvforståelsen og verdensbildet. Det har veldig mye å si for selvfølelsen, fordi det ligger en forpliktelse som kristen til å jobbe med forsoning. Både visjonen og misjonen vil i slike tilfeller stå i fare for å kolliderer med det som er ønskelig. Slik sett vil spennet dreie seg om hva terapeuten ser seg selv som; en vellykket terapeut eller en mislykket? Når terapeuten ikke får det til, så blir det personlig, og hvis terapeuten i tillegg har kristne idealer om forsoning så blir det en dobbel mislykkethet. Det handler om hvordan den store konteksten blir som et ekkokammer for den lille konteksten. Terapirommet er den nyere tids skriftestol. Et eksempel er Judith Butlers (2023) beskrivelse av Israel- og Palestina-konflikten, som verdenseliten ikke får til å løse. Anne Øfsti og Bård Bertelsen (2023) har nylig gitt ut en artikkel «Questioning Forgiveness» som setter spørsmålstegn ved tilgivelse. Arne Johan Vetlesen (2014) siteres her med at «Noen ganger er det en moralsk plikt å ikke tilgi». Øfsti og Bertelsens sin artikkel er et eksempel på motsatsen til hva som viser seg som rådende idealer for forsoning og tilgivelse. Videre sier de at det ikke handler om psykisk umodenhet, men om det å gå mot den rådende diskursen som sier at forsoning er viktig (Øfsti og Bertelsen, 2023). Er dette en vei inn det som fra sosialt arbeid er kjent som empowerment, hvor individet styrkes i det som er den opplevde realiteten?

Terapi, som et generelt fenomen, er sterkt knyttet til relativt alvorlige hendelser i et livsløp. Det kan dreie seg om relasjonelle hendelser eller tap som har vist seg å være for tunge å bære, derfor er tilgivelse og forsoning ofte et tema som viser seg i terapirommet. I det momentet der moralske overtredelser har skjedd, er ofte begynnelsen på et terapeutisk arbeid. Som en motsetning til dette vil det kunne være antatte symptomer på en lidelse eller uløste konflikter, enten med selvet eller i relasjoner (Øfsti og Bertelsen, 2023). Et interessant perspektiv på forsoning er hva som skjer om forsoning ikke er mulig eller skjer. Leer-Salvesen sier at rettsvesenet og andre instanser ikke kan skape rettferdighet for de som har lidd store tap eller gjennomgått store krenkelser. Å forsones seg i en konflikt, med et tap eller med en sorg er annerledes, – i motsetning til å gjenopprette rettferdighet til de som har lidd store tap og krenkelser. Ved å anerkjenne at livet er uforutsett, kan man kanskje forsones seg med det som har skjedd (Leer-Salvesen). Det kan også være slik at man ikke skal godta den uretten som har skjedd, verken mot seg selv eller andre. Å forsones eller

å komme til rette er en prosess, som andre ikke kan fremme krav om. Et krav om forsoning eller tilgivelse kan gjennom rådende diskurser oppleves som enda et overgrep eller enda en stein til byrden, – slik talsmenn for tidligere ofre har kritisert sannhets- og forsoningskommisjonen i Sør-Afrika for å gjøre (Chapman, 2001). Det uforsonte kan dermed ha en kraft i form av sinne, som en katalysator for å bekjempe videre urett. Denne formen for kraft kan bunne i det å ikke ville identifisere seg med offerrollen og dermed vil sinnet være en nødvendighet å opprettholde, som et overlevelsesinstinkt for at det ikke skal skje igjen. En risiko ved forsoningsprosesser er en kapitulerende effekt, som en måte å gi opp på og ikke fortsette kampen mot uretten. Denne formen for forsoning tror jeg kan være direkte skadelig om den trekker ut over for lang tid. Kanskje er forsoning en prosess på ulike nivåer og gjennom tid. Det sammenfaller med noe av det Leer-Salvesen (2009) og Hognestad (2011) sier, – forsoningsprosessen stanser ikke, den stagnerer ikke, den formes og endres i det vi vandrer igjennom livet. Den kan ha et kortere opphold, men den kapitulerer ikke, den aksepterer ikke uretten, og inviterer heller ikke uretten hjem (Leer-Salvesen, 2009 og Hognestad, 2011). På den måten kan man utfordre de rådende idealene for forsoning som har blitt tydelig gjennom de funnene som er gjort i denne oppgaven.

Slike utfordringer ender dermed paradoksalt nok svært ofte med at ansvaret for endring blir lagt på den som har minst ressurser til å klare det. Usikkerhet skaper mindre handlingsrom for den som er usikker.

6 Avsluttende del

I dette avsluttende kapitlet vil jeg presentere refleksjoner jeg har gjort meg gjennom denne forskningen. I lys av funn og det jeg har lært gjennom denne studien vil jeg gjøre rede for implikasjoner for videre forskning, og praksis. Avslutningsvis vil jeg reflektere rundt mulige svakheter ved studien.

6.1 Implikasjoner for videre forskning

Informantene sier ikke noe om at det finnes forskjellige trossystemer som håndterer begrepet ulikt; det er ateister og ulike typer troende og det er forskjellige måter å forstå begrepet på i vår kultur. Selv om informantene ikke snakker eksplisitt om flerkultur, velger jeg å tenke at det også er et funn. At informantene ikke snakker om det flerkulturelle perspektivet, er det av betydning for familierapeuter å ha en bevissthet om. Vi er et flerkulturelt samfunn hvor det er av betydning hvilket tanke- og normsett vi tenker ut ifra, og det er viktig å vite noe om hvordan andre kulturer operasjonaliserer forsoning. I arbeid med flerkulturelle klienter må en forstå at tilhørighet, identitet og lojalitet til hjemland har dype røtter, som ikke forsvinner ved administrativt skapte landegrenser (Askeland og Døhli, 2006). Jeg vil videre kort presentere det jeg ser som inspirasjon for hvorfor jeg tenker at et krysskulturelt perspektiv er av betydning, samt hvorfor videre forskning kunne være interessant og viktig i familievernnet.

Nadia Ansars nye bok «Min skam» aktualiserer et tema som omhandler hennes skam som har fulgt henne gjennom blant annet en æreskultur. Gjennom sterk sosial kontroll gjør hun alt for å holde en fasade som passer inn i kulturen, der det ikke snakkes om det som er negativt. Hun forteller om et seksualisert overgrep hun opplevde som seksåring som hun holdt skjult i årevis på grunn av skammen det vil påføre hennes familie. Hun snakker om hvordan jenters sosiale verdi er lavere enn gutters og hvordan jenters oppførsel er tett knyttet til familiens ære. Hvis vi snakker om det patriarkalske systemet i noen samfunn, der mye av normene for hvordan man skal leve som kvinne er sterkt bundet opp mot en æreskultur, så kan man si at dette innebærer maktstrukturer som er begrensende for kvinner. Hva som er riktig å si og ikke vil være avhengig av hva som er lov å si. Et jentebarn som har blitt opplært til å være lydige og til enhver tid ha med seg familiens ære i sin oppførsel, vil kunne bidra til at hun ikke utvikler tilstrekkelige grenser som ivaretar hennes autonomi. Begrensninger av egen autonomi og mangel på trening på grensesetting og viljestyrke, vil gjerne forplante seg i kropp og psyke, og hun kan bli ubeskyttet fra grenseoverskridende oppførsel fra andre. Nadia snakker også om hvordan hun har funnet ut på hvilken måte hun kan ha kontakt med familien sin, og forsoning seg med det (Ansar, 2023).

For det er oftest slik at vi ikke kan endre på andre som har påført oss smerte. I familievernet møter vi flere og flere saker der det er en annen kultur i møte med den norske. Ofte ser vi en fasade som tilsynelatende er velintegreert, altså de fungerer godt som samfunnsborgere, gjerne med høye utdanninger og jobber. I møte med slike saker i familievernet hvor det kan foreligge vold, konflikt og dårlig foreldresamarbeid, – hvordan kan vi som terapeuter være sikre på at ikke vi også blir en del av maktstrukturen gjennom å opprettholde et krav om forsoning? Hvordan kan vi sikre oss at vi stiller de spørsmålene som bidrar til at de marginaliserte stemmene har en mulighet til å komme frem, selv bare for seg selv. Her kan allerede de nevnte rådende diskursene rundt forsoning som ligger implisitt og eksplisitt i samfunnet virke forsterkende og i verste fall destruktive. Med dette som perspektiv kunne det vært interessant med videre forskning på dette feltet.

6.2 Implikasjoner for praksis

Studien viser at forsoning er et lite brukt begrep, selv om informantene har en forståelse av at familierapeutisk praksis innebærer i hovedsak mye arbeid med forsoning. Funnene viser også at informantene famler og er usikre på hvordan de skal bruke begrepet, de kan samtidig fremstå som at de er redde for at begrepet har en religiøs klang. Begrepet tilgivelse og forsoning er ofte å forbinde med religiøs disiplin, og det å operasjonalisere begrepene mer bevisst inn i familievernet kan også være spennende spor å forske videre i. Noen ganger blir det et spenn mellom tilgivelse og forsoning, så jeg tror at det også kunne være interessant å forske mer på distinksjonen mellom disse to. I vår sosialkonstruksjonistiske disiplin gir vi mening til det vi snakker om. Vi utvider kunnskapen gjennom kliniske møter og gjennom faglige diskusjoner om fenomener. Jeg tror det ville vært av betydning å snakke mer om forsoning og tilgivelse i faglige sammenhenger, nettopp for å kjenne til og dermed klare å snakke om det på en friere måte fordi man føler seg trygg. Som en parallell jeg har trukket tidligere i oppgaven – kjærlighet – som kan være noe tryggere å snakke om for mange familierapeuter.

Jeg håper denne studien kan være et bidrag til å bringe mer bevissthet og oppmuntre til å snakke mer om forsoning i faglige sammenhenger, da refleksjon i fellesskap bringer inn flere måter å se og forstå et fenomen på. Her kan vi også stille spørsmål ved vår praksis og våre «tatt-for-gittheter». Bare på denne måten får vi muligheten til å snakke mer om unntakene og se på hva som ligger av makt i språk og i strukturer på ulike nivå, terapeutiske så vel som samfunnsmessige.

6.3 Mulige svakheter ved studien

Funnene som er beskrevet i denne oppgaven er bare eksempler på mulige terapeutforståelser og videre mulige tolkninger. De valgene som er gjort i forhold til hva som er plukket ut av funnene kunne vært andre enn gjengitt i denne oppgaven. Derfor vil oppgaven bære preg av min subjektive utvelgelse samt det begrensede omfanget til oppgaven og dermed også fremstå som noe mangelfull. Diskursanalyse kritiseres som metode for å være mindre etterprøvbart, fordi den tolker sosiale fenomener. Øivind Bratberg (2014) forklarer at jo mer vekt det legges på tolkning, jo større utfordringer vil det være for analysen. Det kan være en utfordring å gå en diskursanalyse etter i sømmene når det gjelder holdbarheten i observasjoner som er gjort og konklusjonene som er trukket. Likevel hevder Bratberg at det ikke betyr at funnene som gjøres ved en diskursanalyse vil være mindre gyldige (s. 21-22). I denne studien har fortolkning utgjort et stort element, og kan kritiseres på et slikt grunnlag. Jeg har derfor tilstrebet å kvalitetssikre studien og praktisert gjennomsiktighet når det gjelder metoden jeg har brukt, i tråd med mitt vitenskapelige ståsted og innenfor studiens metodiske ramme. Diskursanalyse kritiseres som metode for å være mindre etterprøvbart, fordi den tolker sosiale fenomener. Bratberg (2014) sier videre at jo mer vekt det legges på tolkning, jo større utfordringer vil det være for analysen.

7 Litteraturliste

- Ansar, N. (2023). *Min skam*. Oslo: Cappelen Damm.
- Ahmed, S. (2014). *The cultural politics of emotion* (2nd ed.). Edinburgh University Press.
- Arendt, H. (2018). *The human condition* (2nd ed.). University of Chicago Press.
- Askeland, G. A. og Døhli, E. (2006). *Internasjonalt sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Auestad, L. (2023). *Si navnet hans: Rasisme. Klassekampen*. Hentet 14.10.2023 fra <http://klassekampen.no/artikkel/2023-10-14/si-navnet-hans>
- Baasland, E. (2009). *Veien til forsoning, tilgivelsens hemmelighet*. Oslo: Kagge Forlag AS.
- Bjørnstad, A., Bjaaland, T., Gulbrandsen, P.P. (2008). *Sosialkunnskap*: Gyldendal.
- Bloomfield, D. (2006). *On Good Terms: Clarifying Reconciliation*. Berghof Report No. 14.
- Bowlby, J. (1998). *A secure base. Parent–child attachment and healthy human development*. London: Routledge.
- <https://www.bufdir.no/familie/par/> Lest: 10.10.23
- Bratberg, Ø. (2014). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Cappelen Damm Akademisk.
- Butler, J. (2023). *The compass of mourning*. vol 45 No20.
- <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v45/n20/judith-butler/the-compass-of-mourning>
- Hentet: 23.10.2023
- Capra, F. & Luisi, P.L. (2016). *Liv System Helhed*. (s. 25-174). København: Mindspace.
- Chapman, G. (2001). *Kjærlighetens fem språk*. (10. utg.). Linde forlag AS.

De Waal, F. B. M. & van Roosmalen, A. (1979). *Reconciliation and consolation among chimpanzees*. *Behavioral Ecology and Sociobiology*, 5(1), 55–66.

<https://doi.org/10.1007/BF00302695>

Hentet: 23.10.2023

Dreyer, J. S. (2012). *Forgiveness: A Ricoeurian perspective*

Hentet fra:

https://www.researchgate.net/publication/322622405_Forgiveness_A_Ricoeurian_perspective Lest: 30.5.2021

Foucault, M. (1999a). *Diskursenes orden*. Spartacus forlag AS.

Galtung, J. (2001). *After violence, reconstruction, reconciliation and resolution*.

I *Reconciliation, justice and coexistence: Theory and practice*, s. 3-23. Lanham MD: Lexington books.

Goffman, E. (2009). *Stigma: Om afvigerens sociale identitet*. 2. utg. Fredriksberg: Samfunnslitteratur.

Hitching, T. R., Nilsen, A. B. & Veum, A. (2011). *Diskursanalyse i praksis: metode og analyse*. Høyskoleforlaget.

Hognestad, H. (2011). *Mennesket våkner*. (1. utg.). Flux forlag.

Holmgren, A. (2008). *Terapifortellinger. Narrativ terapi i praksis*. Dansk psykologisk forlag.

Hårtveit, H. og Jensen, P. (2004). *Familien – pluss én. Innføring i familierapi*. 2. Utgave. Universitetsforlaget.

Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt*. 2.utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Johnsen, A. og Torsteinsson, V.W. (2012). *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Christoffersen, L., Tufte, P.A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.

Jones, E. (2007). *Moving on: forgiveness, vengeance and reconciliation*. I Hope and despair in narrative and family therapy : adversity, forgiveness, and reconciliation. Flaskas, C., McCarthy, I., Sheehan, J. Routledge.

Johnson, S. (2012). *Hold meg, en veiviser til varig kjærlighet*. Pax Forlag.

Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde universitetsforlag.

Kleiven, T. (2020). *Forsoningens muligheter og begrensninger*. Kap 4. I Eksistensielle begreper i helse- og sosialfaglig praksis. Universitetsforlaget.

Kristendom og verdensbilde: <https://ndla.no/nb/subject:ea2822da-52f0-4517-bf01-c63f8e96f446/topic:b1443a6c-f849-4412-af4f-a29fcc61e776/topic:3b91db74-d638-45ff-b714-2243626805f3/resource:c0a3b427-1ce5-4a84-83a2-6c1fbfd6fb24> Hentet: 1.9.2023

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. Utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Langdrigde, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode – en innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger*. 1. utgave. Tapir Akademisk Forlag.

Leer-Salvesen, P. (2009). *Forsoning etter krenkelser*. Fagbokforlaget.

Lock, A. & Strong, T. (2010). *Sosialkonstruksjonisme, teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget.

Lorås, L., Bertrando, P. & Ness, O. (2017). *Researching Systemic Therapy History: In Search of a Definition*. Journal of Family Psychotherapy, 28(2), 134–149.

<https://doi.org/10.1080/08975353.2017.1285656>

Lov om familievernkontorer. (1998). Lov om familievernkontorer. Hentet 28.8.2023

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62>

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.) Universitetsforlaget.

McAdam, E. (2019). *Systemisk anerkjennende Familieterapi*. I Lorås, Lennart og Næss, Ottar (Red.), *Håndbok i familieterapi* (s. 25-39). Bergen: Fagbokforlaget.

McCarthy, I. & Sheehan, J. (Red.). (2007). *Hope and Despair in Narrative and Family Therapy – Adversity, Forgiveness and Reconciliation* (s.150-160). East Sussex: Routledge.

Myra, S. M., Ravndal, E., Torsteinsson, V. W., Øfsti, A. K. S. (2018). *Pregnant substance abusers in voluntary and coercive treatment in Norway: Therapists' reflections on change processes and attachment experiences*. I *Journal of clinical nursing*, Vol.27 (5-6), s. e959-e970. England: Wiley Subscription Services Inc. Hentet 20.10.2023:

<https://doi.org/10.1111/jocn.14067>

Salvesen, R., Hagelia, H. (2013). *Forankring og fornyelse: Festskrift for Ansgarskolen 1913-2013*. (s. 252-271). Kristiansand: Portal Forlag.

Schuff, Hildegunn. (2014). *Veien videre. Forsoning i krigsflyktningers liv*. I Schuff, H.M.T.,

Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.

Slootmaeckers, J. & Migerode, L. (2018). *Fighting for Connection: Patterns of Intimate Partner Violence*. *Journal of Couple & Relationship Therapy*. Hentet 1.9.2023

<http://doi.org/10.1080/15332691.2018.1433568>

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse*. 4. utgave. Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder*. 5. utgave. Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Thuen & Henriksen. (2012, 5. juni). *Tilknytningsteori anvendt på parrelasjoner: en litteraturgjennomgang*. Psykologitidsskriftet.

<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2012/06/tilknytningsteori-anvendt-paparrelasjoner-en-litteraturgjennomgang>

Vetlesen, A. J. (2014). *Studier i ondskap*. Universitetsforlaget.

Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. Open University Press.

Ølgaard, B. (2004). *Kommunikation og økomentale systemer*. En introduksjon til Gregory Batesons forfatterskap. Akademisk Forlag.

Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi: Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Universitetsforlaget.

Øfsti, A. K. S. (2017). *Diskursive perspektiver i parterapi*. I Ness, O. (Red.). *Håndbok i parterapi*. (1. utg., s. 299-310). Fagbokforlaget.

Øfsti, A. K. S. & Bertelsen, B. (2023). *Questioning Forgiveness*. I Grover, T., Myra, S.M. and Axberg, U. (Red.) *New Horizons in Systemic Practice with Adults*. (s. 47-61). Palgrave Macmillan. Hentet 23.10.2023: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-30526-9>

Vedlegg 1 NSD godkjenning

Meldeskjema

Hva er familieterapeuters erfaring med forsoning?

Vurdering av behandling av personopplysninger

13.01.2023

Referansenummer

385949

Vurderingstype

Standard

Dato

13.01.2023

Tittel

Hva er familieterapeuters erfaring med forsoning?

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for helsefag / Fakultet for helsefag Oslo

Prosjektansvarlig

Siv Myhra

Student

Sobia Irum Malik

Prosjektperiode

01.10.2021 - 01.12.2023

Kategorier personopplysninger

- Almennelige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.12.2023.

Meldeskjema

Kommentar

Personverntjenester har vurdert endringen i prosjektsluttdato. Vi har nå registrert 01.12.2023 som ny sluttdato for behandling av personopplysninger. Vi vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Gry Henriksen

Lykke til videre med prosjektet!

Meldeskjema

Referansenummer

385949

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Stemme på lydopptak

Prosjektinformasjon

Tittel

Hva er familieterapeuters erfaring med forsoning?

Sammendrag

Masteroppgave i Familieterapi

Begrunn behovet for å behandle personopplysningene

De personopplysningene som vil fremkomme, vil være navn og epostadresse i initierende fase av det å skaffe informanter, videre i prosjektet når informantene er skaffet vil kommunikasjonen rundt møtetidspunkter være på tlf eller epost. I videre prosjekt vil alder og kjønn fremgå uten å knytte opp mot hvilket kontor det er vedkommende jobber. I avsluttende fase vil all korrespondanse bli slettet (epost,tlf) og det vil ikke være behov for noen personopplysninger i selve prosjektets ferdige produkt.

Prosjektbeskrivelse

Ekstern finansiering

Ikke utfyllt

Type prosjekt

Master

Kontaktinformasjon, student

Sobia Irum Malik, sobiaimalik@gmail.com, tlf: 40049934

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for helsefag / Fakultet for helsefag Oslo

Prosjektansvarlig

Siv Myhra, siv.merete.myra@vid.no, tlf: 99276618

Er behandlingsansvaret delt med flere institusjoner?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Familieterapeuter ved Familievernkontor

Beskriv hvordan du finner frem til eller kontakter utvalget

Tilfeldig, ved hjelp av et brev/mail som sendes til leder på de ulike tilgjengelige kontorer i Oslo og Viken

Aldersgruppe

23 - 75

Hvilke personopplysninger vil bli behandlet om utvalg {{{}}}? 1

- Stemme på lydopptak

Hvordan innhentes opplysningene om utvalg 1?

Personlig intervju

Vedlegg

Lovlig grunnlag for å behandle alminnelige personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon til utvalg 1

Mottar utvalget informasjon om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan mottar utvalget informasjon om behandlingen?

Skriftlig (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

Tredjepersoner

Innhenter prosjektet informasjon om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Manuelt (papir)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

gjennom epost eller telefon.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv?

De kan be om innsyn, men dataene vil ikke kunne spores tilbake tilbake til hver enkelt informant, da det vil presenteres som en analyse av felles data, som en helhet. Når samtykket trekkes tilbake, vil alle opplysninger bli slettet som i hovedsak vil være lydfil og epostkorrespondanse.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Vil noen av de følgende godkjenninger eller tillatelser innhentes?

Ikke utfyllt

Sikkerhetstiltak

Vil personopplysningene lagres atskilt fra øvrige data?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Fortløpende anonymisering
- Kryptert overføring
- Kryptert lagring
- Andre sikkerhetstiltak

Hvilke

Passord på PC

Hvor blir personopplysningene behandlet?

- Fysisk isolert maskinvare

Hvem har tilgang til personopplysningene?

- Student (studentprosjekt)
- Prosjektansvarlig

Overføres personopplysninger til et tredjeland?

Nei

Avslutning

Prosjektperiode

01.10.2021 - 01.12.2023

Hva skjer med dataene ved prosjektslutt?

Data anonymiseres (sletter/omskriver personopplysningene)

Hvilke anonymiseringstiltak vil bli foretatt?

- Lyd- eller bildeopptak slettes
- Personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres

Vil enkeltpersoner kunne gjenkjennes i publikasjon?

Nei

Tilleggsopplysninger

Pga sykdom m.m har jeg ikke fullført masteroppgaven og må derfor utsette.

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Hva er familieterapeuters erfaring med forsoning?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få større innsikt i hvordan familieterapeuter tenker om og erfarer rundt begrepet forsoning, både i eget liv og gjennom terapiforløp med klienter. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet er utarbeidet med bakgrunn i masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis. Temaet for oppgaven er: Hva er familieterapeuters erfaringer med begrepet forsoning i sitt arbeid i familievernnet og hvilken forforståelse har man i forkant og under pågående arbeid med par og familier i behandling?

Formålet med prosjektet er å belyse hvilke forforståelser familieterapeuter har om forsoning og hvordan de bruker denne forståelsen i sitt arbeid i familievernnet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Ansvarlig for prosjektet er VID vitenskapelige høgskole. Prosjektleder er Siv Myhra. Ansvarlig for praktisk gjennomføring er student Sobia Irum Malik.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Til prosjektet er det et ønske om 4- 6 informanter som jobber ved familievernkontor i østlandsområdet, helst familieterapeuter.

Henvendelsen er sendt til leder for familievernkontoret og videreformidlet til deg.

Hvis du har et ønske om å bidra til dette prosjektet er det to kriterier, det ene er at du har fullført videreutdanningen i familieterapi og det andre er at du praktiserer som par og familieterapeut på henvendelsestidspunktet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i prosjektet vil innebære at du stiller til et intervju med ca. 1 times varighet på et sted som vi sammen blir enige om. Det vil bli tatt lydopptak og notater fra intervjuet. Lydopptak og notater vil ikke bli brukt til noe annet enn det beskrevne formålet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Ditt navn og kontaktinformasjon vil bli lagret på en kryptert minnepinne.
- Informasjon fra intervjuene vil bli oppbevart på en kryptert minnepinne og vil ikke være tilgjengelig for andre.
- Informasjon fra intervjuene som bli brukt i masteroppgaven vil anonymiseres før publisering og slettes ved prosjektslutt, ved godkjent prosjekt, som antas å være innen 1. august 2022.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,

å få rettet personopplysninger om deg,

å få slettet personopplysninger om deg, og

å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID vitenskapelige høgscole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Siv Myhra ved VID vitenskapelige høgscole: siv.merete.myra@vid.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Meld din interesse for deltagelse i ditt fagfelt!

Dersom du ønsker å delta på prosjektet kan du ta kontakt med Sobia Irum Malik på epost: sobiamalik@gmail.com eller på telefon: 40 04 99 34.

Med vennlig hilsen
Sobia I. Malik (student)

Vedlegg 3 samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet: «Hva er familierapeuters erfaring med forsoning?» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet i august 2022

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4 Intervjuguide

Intervjuguide for masterprosjekt: Hva er familierapeuters erfaring med forsoning?

Innledningsvis:

1. Innledning til samtale- bringe inn informanten inn i rommet gjennom en noe terapeutisk innledning, små spørsmål i retning av hvordan det er å jobbe som familierapeut osv. Eks: «Du møter mange skjebner i din jobb som familierapeut og jeg kan tenke meg at ...»
2. Introduksjon til emnet i prosjektet, noe utfyllende informasjon i forhold til tema, samtykkeerklæring, personvern, samt kort forklaring om bakgrunnen for valg av tema.
3. Eventuelle spørsmål fra informant.

Intervjuguiden er veiledende og skal være en hjelp til å holde hovedfokus, men også en hjelp til å få frem nyanser og kompleksiteten frem. Å gå tettere på via det ubevisste for eksempel.

1. Hvilken forforståelse har du med deg gjennom dine erfaringer, profesjonelt eller privat, med henhold til begrepet forsoning? I hvilken grad tenker du at forsoning er et tema som du er bevisst rundt i sammenheng med arbeidet ditt inne terapi?
2. Hvilken betydning har forsoning for klientene tror du, og er det alltid mulig å få til en forsoning eller noe i retning av forsoning?
3. Hvilke erfaringer har du som terapeut med forsoning i ditt arbeid og i hvilken grad tenker du at du har et bevisst forhold til forsoning som et tema/begrep inn i terapien?
4. Hva tenker du er rammen for arbeid med forsoning i familievernet, tradisjonelt og praktisk? Skilles det mellom det historiske og det som er i dag?

5. På hvilken måte bringer du inn forsoning som et tema inn i terapien?
6. Tenker du at det er rom for mer bevissthet rundt temaet innen familievernet eller er det et godt fokus på dette allerede?
7. Hvordan opplever du at forsoning mellom klienter kan være med på å påvirke ditt arbeidsliv, med tanke på trivsel, slitasje og utholdenhet.
8. Snakkes det om temaet på din arbeidsplass?
9. Hva kunne vært annerledes , hvis det skulle være noe på din arbeidsplass med tanke på dette temaet inn i terapien med klienter?
10. 1) På hvilken måte bringer familieterapeuter begrepet forsoning inn i terapien?
2) Hva slags metoder er historisk sett brukt for å få til forsoning innen familieterapien?

Vedlegg 5 Utdrag av analyse/transkripsjon

| Meningsfortetning og "in vivo codes" | Transkripsjon | Analysesteg |
|--|---|--|
| <p data-bbox="204 416 504 450">Gjenklang i egen historie</p> <p data-bbox="204 595 576 741">Hun tror forsoning er kjempeviktig for klientene. Det er håpet, men ikke alltid mulig å få til.</p> <p data-bbox="204 1592 432 1626">-----</p> <p data-bbox="204 1671 576 1704">.....</p> <p data-bbox="204 1715 512 1749">.....</p> | <p data-bbox="603 416 975 483">Men det ga veldig gjenklang med min historie da.</p> <p data-bbox="603 495 975 797">I: Ja. Så bra. Kjempefint. Kjempe spennende. Når du tenker på klientene, hvilken betydning tror du forsoning har for de? Og tror du at det alltid er mulig med forsoning?</p> <p data-bbox="603 808 975 2027">O: Jeg tror at forsoning er kjempeviktig for klientene. Jeg tror at det på en måte er håpet og motivasjonen for å oppsøke familievernet, og samtidig så tror jeg at både de tenker og terapeutene tenker, at det kanskje ikke alltid er mulig å få til. Men det er derfor jeg, det slo meg at når en snakker om forsoning så er det på en måte i avklaring eller i generasjonskonfliktarbeidet vi gjør i familievernet, så er det veldig mye grunnen om det er mulig å forsones. Så jeg syns på en måte at i sum så blir forsoning det vi hele tiden jobber med. Også i de tilfellene der en kanskje ser at i alle fall på dette tidspunktet ikke lar seg gjøre å forsones. Men jeg opplever jo at familievernet hele tiden, altså, håpet og det biologiske i oss mennesker om ønske om å kunne forsones, ligger så dypt i oss da, at det er, om man</p> | <p data-bbox="1007 371 1374 483">Steg 1: implisitte og eksplisitte referanser til forsoning. Tema og ord.</p> <p data-bbox="1007 495 1374 595">Steg 2: Terapeutiske, religiøse, kulturelle/sosiale som kan reflektere diskursene.</p> <p data-bbox="1007 607 1374 707">Steg 3: Språkhandlinger- på hvilken måte snakker de om det.</p> <p data-bbox="1007 719 1374 864">Steg 4: Subjektposisjon – hvordan de faktisk gjør det. Hvordan jobbe med det- implisitt eller uttalt.</p> <p data-bbox="1007 875 1374 976">Steg 5: Forholdet mellom praksis og diskurs – sosial, kulturell, religiøs, faglig.</p> <p data-bbox="1007 987 1374 1099">Steg 6: dilemmaer terapeuten kan komme ift rammene i familievernet</p> |

.....
Kanskje ikke alltid forsoning
men en forflytning ved
vanskelige konflikter.

Håpet om forsoning ligger
biologisk i mennesket

Diskursen om at kjærligheten
er mye større.

kommer fram til at man ikke
kan forsones i her og nå
øyeblikket, så opplever jeg
ikke nødvendigvis at jeg
lukker dørene for at
klientene tenker livet ut,
men det kan jo om det er
parforhold som ryker så kan
foreldreskapet
oppretholdes. Eller om det
er generasjonskonflikter der
en som voksen tar avstand
med sine biologiske
foreldre, så opplever jeg jo
allikevel ikke at klientene
nødvendigvis tenker at det
skal var livet ut, men at det
er en slags regulering av
hvor mye nærhet man kan
ha i situasjonen, i dagens
situasjon, for å ta vare på
seg selv og sine, og at, jeg
synes mange bruker
metaforen at vi må ha noen
gjerder for å ramme inn
tomten vår, og de må være
på hjul, for man må kunne
flytte på de i ulike faser i
livet. Men jeg opplever jo,
jeg opplever ikke at en sier
nei og putter to streker under
svaret på om det er mulig
med forsoning resten av
livet. Jeg tror det håpet er så
biologisk lagt ned i oss.

I:
Det du beskriver er da at det
er at det er mulighet for en
forflytning selv der det er
vanskelige konflikter?

O:

Ja.

I:
I familiesaker da. det er på
en måte en slags
bearbeidelse.

Kraft i menneske om å leges?

O:

Ja.

I:

Hva tenker du sånn liksom, for det høres jo ut som du har mange erfaringer med å hjelpe familier til å forsone seg med det som skulle eventuelt oppstå i livet som har vært uventet. Har du noen historier om, eller erfaringer som du har lyst til å dele med meg?

O:

Ja. Jeg tenker kanskje de historiene som på en måte gjør mest inntrykk, eller på en måte gjør noe med meg da, tror jeg det har vært store, ganske dype tilknytningsbrudd, en parsak som jeg fortsatt jobber i, der det har vært pågående utroskap som er avdekket, 15 år tilbake i tid, men som ble avdekket nå, og der det er, det er så, det er liksom det er så grunnleggende, altså, tillitsbruddet er så enormt at en sånn menneskelig sett umiddelbart kan tenke at dette kan umulig la seg repareres. Men der jeg kjenner at jeg blir helt sånn, ja berørt av håpet som ligger i mennesket til å ville forsones hvis du vil meg vel. Og det å på en måte kunne få lov til å være sammen med dem i den prosessen, og det som imponerer meg mest er liksom, altså, villigheten til å strekke ut hånden uten å vite om den andre tar imot. Villigheten til å ville stå i smerte da på ett eller annet vis, fordi at kjærligheten må være så veldig mye bedre.

Man har sett noe som man ikke står, man har ikke begge beina plantet i det, så det er ikke en erfart opplevelse av trygghet, men det der håpet om trygghet, håpet om at vi skal lykkes, håpet om at vi skal få til det jeg bare akkurat nå ser smakebitene av, det er helt sånn enormt sterkt i mennesket da. Og det har imponert meg. Spesielt i den ene saken som på en måte har vært så destruktiv og så, ja det ble fullstendig krise, det var traumereaksjon på den som hadde blitt utsatt for utroskapen, så det var på en måte et så, funksjonsfallet var så dramatisk. Og så, når en klarte å stabilisere seg inn i den kriseperioden, og klarte å begynne å jobbe terapeutisk med noe forsonende mellom partene da, så jeg ble helt sånn berørt av det som finnes i menneske av å våge å lene seg forover mens ting gjør så utrolig vondt. Det imponerte. Kraften i mennesket til å ville leges da, på ett eller annet vis, er helt utrolig.

